

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:8

Toimenpideohjelma huumausainepolitiikan
tehostamiseksi vuosille 2001 – 2003 ja
raportti ohjelman toteutumisesta

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Helsinki 2003

KUVAILULEHTI

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö		Julkaisun päivämäärä 28.2.2003	
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Huumausainepoliittinen koordinaatioryhmä Sihteeri: Sari Hanhinen		Julkaisun laji Työryhmämuistio	
		Toimeksiantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 15.3.1999, 9.3.2002	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Toimenpideohjelma huumausainepoliitiikan tehostamiseksi vuosille 2001 - 2003 ja raportti ohjelman toteutumisesta (Åtgärdsprogram för effektivisering av rusmedelspolitiken åren 2001 - 2003 samt rapport om programmets verkställande)			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä Vaikeutuneen huumausainetilanteen johdosta valtioneuvosto päätti 5.10.2000 tekemällään päätöksellä tehostaa huumausainepoliittikkaa. Päätöksessä valtioneuvosto antoi valtakunnallisen huumausainepoliitiikan yhteensovittamista varten asetetulle koordinaatioryhmälle tehtäväksi valmistella pidemmän aikavälin toimenpideohjelma huumausainepoliitiikan tehostamiseksi. Toimenpideohjelmaa on toteutettu huumausaineasioista vastaavissa ministeriöissä vuoden 2001 alusta lähtien. Ohjelman toimenpiteet liittyvät huumausaineiden käytön ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen, huumausaineiden käyttäjien hoitoon ja heidän läheistensä tukemiseen, valvontatoimiin, kansainväliseen yhteistyöhön, tutkimukseen ja seurantaan sekä huumausainepoliitiikan yhteensovittamiseen, toteuttamiseen ja kehittämiseen. Koordinaatioryhmä raportoi periaatepäätöksen toteutumisesta valtioneuvostolle helmikuussa 2002.			
Avainsanat: (asiasanat) Ennaltaehkäisy, huumeet, huumeepoliittikka,päihhteet			
Muut tiedot Julkaistaan ainoastaan verkossa: www.stm.fi			
Sarjan nimi ja numero Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:8		ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1305-9
Kokonaissivumäärä 55	Kieli Suomi	Hinta 14,80 €	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja STM:n julkaisumyynti, PL 535, 33101 Tampere puh. 03-260 8158 ja 03-260 8535, fax 03-260 8150, sähköposti: julkaisumyynti@stm.vn.fi		Kustantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet		Utgivningsdatum 28.2.2003	
Författare (uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare) Rusmedelspolitisk koordinationsgrupp Sekreterare: Sari Hanhinen		Typ av publikation Promemoria	
		Uppdragsgivare Social- och hälsovårdsministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 15.3.1999 9.3.2002	
Publikation (även den finska titeln) Åtgärdsprogram för effektivisering av rusmedelspolitiken åren 2001 - 2003 samt rapport om programmets verkställande (Toimenpideohjelman huumausainepolitiikan tehostamiseksi vuosille 2001 - 2003 ja raportti ohjelman toteutumisesta)			
Publikationens delar			
Referat Med anledning av den försämrade rusmedelssituationen fattade statsrådet beslut den 5.10.2000 om effektivisering av rusmedelspolitiken. Statsrådet gav genom beslutet koordinationsgruppen som tillsattes för att samordna den riksomfattande rusmedelspolitiken, i uppgift att förbereda ett åtgärdsprogram på lång sikt för effektivisering av rusmedelspolitiken. Åtgärdsprogrammet har verkställts sedan ingången av år 2001 i de ministerier som ansvarar för rusmedelsfrågor. Programmets åtgärder har att göra med förebyggandet av rusmedelsmissbruk, tidigt ingripande, vård av alkohol- och narkotikamissbrukare och stöd för deras närstående, övervakning, internationellt samarbete, forskning och uppföljning samt samordning, verkställande och utveckling av rusmedelspolitiken. Koordinationsgruppen rapporterade till statsrådet om principbeslutets förverkligande i februari år 2002.			
Nyckelord Förebyggande åtgärder, narkotika, narkotikapolitik, rusmedel			
Övriga uppgifter Publiceras endast på ministeriets webbplats: www.stm.fi			
Seriens namn och nummer Social- och hälsovårdsministeriets promemorior 2003:8		ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1305-9
Sidoantal 55	Språk Finska	Pris 14,80 €	Sekretessgrad Offentlig
Distribution Social- och hälsovårdsministeriets publikationsförsäljning, PB 536, 33101 Tammerfors, tfn 03-260 8158 och 03-260 8535, fax 03-260 8150, e-post: julkaisumyynti@stm.vn.fi		Förlag Social- och hälsovårdsministeriet	

DOCUMENTATION PAGE

Publisher Ministry of Social Affairs and Health, Finland		Date 28 February 2003	
Authors Coordination group on policy on intoxicants Secretary: Sari Hanhinen		Type of publication Working Group Memorandum	
		Commissioned by Ministry of Social Affairs and Health	
		Date of appointing the organ 15 March 1999 9 March 2002	
Title of publication Programme for the intensification of policy on intoxicants 2001 - 2003 and report on the implementation of the programme			
Parts of publication			
Summary In a decision made on October 5, 2000, due to the aggravation of the situation with regard to narcotics and intoxicants the Council of State decided to intensify the policy on intoxicants. In its decision, the Council of State gave the coordination group appointed to consolidate the national policy on intoxicants the task, of preparing a long-term programme of action in order to intensify policy on intoxicants. The programme of action has been implemented since the beginning of 2001 in the Ministries responsible for intoxicant issues. The measures of the programme are related to the prevention of substance abuse, early intervention, care for substance abusers and support for their families, monitoring, international cooperation, research and follow-up as well as the consolidation, realisation and development of policy on intoxicants. The coordination group reported to the Council of State on the implementation of the decision in principle in February 2002.			
Key words Intoxicants, narcotics, policy on narcotics, prevention			
Other information Published only over the Internet: www.stm.fi			
Title and number of series Working Group Memorandum of the Ministry of Social Affairs and Health 2003:8		ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1305-9
Number of pages 55	Language Finnish	Price €14.80	Publicity Public
Distributor/Orders Ministry of Social Affairs and Health, Publications Sale, P.O. Box 536, FIN-33101 Tampere, Finland, Tel. +358 3 260 8535 or +358 3 260 8158, fax +358 3 260 8150, e-mail julkaisumyynti@stm.vn.fi		Financier Ministry of Social Affairs and Health, Finland	

TOIMENPIDEOHJELMA HUUMAUSAINEPOLITIIKAN TEHOSTAMISEKSI VUOSILLE 2001 - 2003

SISÄLLYS

I	Valtioneuvoston periaatepäätös huumausainepolitiikasta	11
II	Valtioneuvoston päätös huumausainepolitiikan tehostamisesta	11
III	Huumausainepolitiikan toteutus	12
IV	Toimenpideohjelma	12
	<i>Huumausaineiden käytön ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen .....</i>	<i>12</i>
	<i>Huumausaineiden käyttäjien hoito ja heidän läheistensä tukeminen .....</i>	<i>14</i>
	<i>Vankeinhoidon päihdetyö .....</i>	<i>16</i>
	<i>Valvontatoimet .....</i>	<i>17</i>
	<i>Kansainvälinen yhteistyö .....</i>	<i>19</i>
	<i>Tutkimus ja seuranta .....</i>	<i>21</i>
	<i>Huumausainepolitiikan yhteensovittaminen, toteuttaminen ja kehittäminen .....</i>	<i>23</i>

LIITTEET

LIITE 1	Menoarvio 2001 - 2003	24
LIITE 2	Yhteenveto huumausainetilanteen kehityksestä	27
LIITE 3	Valtioneuvoston päätöksen 5.10.2000 nojalla suunnattujen määrärahojen käyttö ja toimenpiteet vuosina 2001 ja 2002	36
LIITE 4	Toimintasuunnitelma huumausainepolitiikan tehostamiseksi vuodelle 2003	48

KUVIOT

Kuvio 1.	Huumausaineiden kokeilu- ja haittatrendit 1990 - 2001	29
Kuvio 2.	Klassisiin huumausaineisiin liittyvät löydökset kuolemantapauksissa 1990 - 2001	30
Kuvio 3.	Uudet HIV-infektiot ja heroiniemyrkytykset Suomessa	31
Kuvio 4.	Huumeiden vuoksi päihdehoitoon hakeutuneiden asiakkaiden ensisijainen ongelmapäihde	32
Kuvio 5.	Tartuntatautirekisteriin ilmoitettujen huumeiden käyttäjien HIV-tartunnat puolivuositain	33
Kuvio 6.	Huumausainerikos päärikoksena. Istuvien vankien prosenttiosuus vankeilalaskennassa 1990-luvulla	33
Kuvio 7.	Minkä tahansa laittoman huumausaineen kokeilukäyttö vuosina 1995 ja 1999	34
Kuvio 8.	Marihuanan ja hasiksen kokeilukäyttö vuosina 1995 ja 1999	35

TOIMENPIDEOHJELMA HUUMAUSAINEPOLITIIKAN TEHOSTAMISEKSI VUOSILLE 2001 - 2003

I Valtioneuvoston periaatepäätös huumausainepolitiikasta

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen huumausainepolitiikasta 22.12.1998. Periaatepäätöksen mukaisesti suomalainen huumausainepolitiikka perustuu yleisiin yhteiskuntapoliittisiin toimiin, kansalliseen lainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin. Huumausainepolitiikan tavoitteena on huumausaineiden maahantuonnin, levittämisen ja käytön ehkäiseminen sekä käytöstä aiheutuvien yksilöllisten, sosiaalisten ja taloudellisten haittojen vähentäminen. Tavoitteeseen pyritään huumausaineiden kokonaiskieltoon perustuvaa huumausainekontrollia tehostamalla, huumausaineiden kokeilua ja käyttöä ennaltaehkäisevillä toimilla sekä järjestämällä riittävästi hoitomahdollisuuksia ja helpottamalla hoitoon hakeutumista. Huumausaineista sekä niiden aiheuttamista ehkäisy-, hoito- ja kontrollitoimista koituvia yksilöllisiä, sosiaalisia ja taloudellisia haittoja pyritään pitämään mahdollisimman vähäisinä. Suomi soveltaa huumausainepolitiikkaansa Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen huumausaineita käsittelevässä erityisistunnossa 1998 asetettuja tavoitteita, Euroopan unionin huumausainestrategiaa ja -ohjelmaa, Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa hyväksytyjä suuntaviivoja sekä Euroopan neuvoston Pompidou-ryhmän toimenpideohjelman tavoitteita.

II Valtioneuvoston päätös huumausainepolitiikan tehostamisesta

Valtioneuvosto päätti 5.10.2000 tekemällään päätöksellä tehostaa huumausainepolitiikkaa. Päätöksen mukaan valtioneuvosto jatkaa huumausaineiden vastaista työtä vuonna 1998 hyväksytyyn periaatepäätöksen linjausten mukaisesti. Vaikeutuneen huumausainetilanteen johdosta valtioneuvosto kuitenkin tehostaa toimenpiteitä, jotka vahvistavat yhteiskunnan huumausainekielteistä ilmapiiriä, parantavat huumeongelmaisten hoito- ja kuntoutusmahdollisuuksia, lisäävät kiinnijoutumisriskiä huumausainerikoksista, varmistavat rikosvastuun toteutumista erityisesti huumausaineiden ammattimaisen laittoman maahantuonnin ja levityksen osalta sekä edistävät huumausainevastaista työtä rangais- tuslaitoksissa. Toimenpiteillä pyritään vähentämään sekä huumausaineiden kysyntää että tarjontaa. Tavoitteena on saada huumausaineiden käytön ja huumausainerikollisuuden kasvu pysäytetyksi.

Päätöksessä huumausainepolitiikan tehostamisesta päätettyjen välittömien toimenpiteiden lisäksi valtioneuvosto antoi valtakunnallisen huumausainepolitiikan yhteensovittamista varten asetetulle koordinaatioryhmälle tehtäväksi valmistella pidemmän aikavälin toimenpideohjelma huumausainepolitiikan tehostamiseksi.

III Huumausainepolitiikan toteutus

Valtakunnallisesti huumausaineiden käytön ehkäisyä ja vähentämistä, huumausainelainsäädäntöä sekä huumausaineisiin liittyviä sosiaali- ja terveystaloudellisia koskevat asiat kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan. Päihteenä käytettävien lääkeaineiden valvonnasta vastaa lääkelaitos. Sosiaali- ja terveysministeriö myös koordinoi valtioneuvoston huumausainepolitiikan toteutumista. Koululaitosta sekä nuorisoi-, kulttuuri- ja urheilutoimintaa koskevat asiat kuuluvat opetusministeriön hallinnonalaan. Ehkäisevää päihdetyötä tekevien valtakunnallisten järjestöjen yhteistyöelimenä ja koordinoijana toimii Terveyden edistämisen keskus.

Huumausaineiden käytön ehkäisemiseen tähtäävä rikosoikeudellisen lainsäädännön valmistelu kuuluu oikeusministeriölle. Sisäasiainministeriön alainen poliisi ja valtiovarainministeriön alainen tullilaitos rajoittavat erityisesti huumausaineiden tarjontaa ylläpitämällä kiinnijoutumisriskiä huumausainerikoksista. Syyttäjien tehtävänä on ryhtyä toimenpiteisiin huumausainerikoksiin syyllystyneiden saattamiseksi rikosoikeudelliseen vastuuseen. Vankeinhoitolaitos ja kriminaalihuoltolaitos vastaavat vapautteen kohdistuvien rangaistusten täytäntöönpanosta tavoitteinaan estää huumeiden tarjontaa ja käyttöä rangaistuslaitoksissa sekä edistää rangaistusta suorittavien ja laitoksista vapautuvien rikoksetonta elämäntapaa. Huumausaineiden vastaisia lähialue- ja kehitysyhteistyöhankkeita rahoittaa pääasiassa ulkoasianministeriö.

IV Toimenpideohjelma

Toimenpideohjelman tavoitteena on saada huumausaineiden käytön ja huumausainerikollisuuden kasvu pysäytetyksi. Huumausainepolitiikan tehostamiseksi vuosina 2001 - 2003 valtioneuvoston huumausainehjelman koordinaatioryhmä on laatinut seuraavan toimenpideohjelman.

Huumausaineiden käytön ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen

1. Valtioneuvoston 5.10.2000 tekemässä päätöksessä huumausainepolitiikan tehostamisesta lisättiin terveyden edistämisen määrärahoja. Ehkäisevän päihdetyön toteuttajille, kunnille sekä raittius- ja kansanterveysjärjestöille suunnattavaa terveyden edistämisen määrärahaa käytetään huumeiden käyttöä ehkäiseviin ja huumehaittoja vähentäviin kehittämishankkeisiin. Tavoitteena on nuorten huumausainekokeilujen ehkäisy. Erityisesti kehitetään ehkäisevään huumetyöhön osallistuvien ammattitaitoa ja lisätään heidän tietämystään haittojen vähentämisestä. *Toteuttajina ovat sosiaali- ja terveysministeriö, Stakes, kunnat sekä kansalaisjärjestöt.*
2. Vuodesta 2001 alkaen on vahvistettu kuntien moniammatillista päihdetyön koordinaatiota ja ammatillista osaamista. Tämän työn tueksi on valmistunut opas ”Julkisuus, moniammatillisuus ja salassapito” Stakesin toimesta vuonna 2001. Valtioneuvoston hyväksymän sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman (TATO) mukaisesti on rakennettu ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö-

verkosto. Verkosto muodostuu kuntiin nimetyistä ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöistä, joiden tehtävänä on mm. koordinoita kuntiensa moniammatillista päihdetyötä. Verkoston ylläpitäjä on Stakes, jonka ehkäisevän päihdetyön ryhmään on verkoston koordinaatio- ja kehittämistehtäviin palkattu projektisuunnittelija vuodesta 2001 alkaen. Vuonna 2003 yhdyshenkilöverkoston kunnista valitaan joukko kuntia tiiviimpään, poikkihallinnollisen liikkuvuuden mahdollistavaan kehittämishankkeeseen. Näissä kunnissa luodaan kenttätason tiedonkeruujärjestelmä, kehitetään ehkäisevän ja korjaavan työn rajapintaan sijoittuvaa sekundaarihankkeita sekä tätä tukevaa verkostokoulutusta. Alueellista päihdetilanneseurantaa tehostetaan. Samalla Stakesin Ehkäisevä päihdetyö -ryhmässä on kehitetty menetelmiä, joilla uusiin huumeilmiöihin voitaisiin puuttua paikallistasolla mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tätä koskeva hanke on aloitettu vuonna 2001 Helsingin alueella erillisenä tutkimus- ja kehittämishankkeena. Hanketta koskeva raportti julkaistaan vuoden 2003 alussa. Lisäksi Stakesin ehkäisevän päihdetyön ryhmään on siirtynyt sekundaari- ja tertiäriprevention arviointi- ja kehittämistyöhön keskittynyt asiantuntija 1.7.2002 alkaen. *Toteuttajina ovat sosiaali- ja terveysministeriö, Stakes, lääninhallitukset sekä kunnat.*

3. Vuonna 2001 käynnistettyä huumausainetiedotuksen tehostamista jatketaan valtakunnallisella tiedotuskampanjalla, jonka tavoitteena on aktivoita ja tukea vanhempia sekä yhteisöjä käsittelemään ja ehkäisemään huumausaineista johtuvia ongelmia. Kampanjan tueksi ehkäisevän päihdetyön järjestöt tuottavat aineistoa ja järjestävät tilaisuuksia. Tiedotuskampanjan järjestävät Terveiden edistämisen keskus yhteistyössä päihdealan järjestöjen kanssa. Kuntien palvelujen tehostamiseksi Stakesin ylläpitämää päihdetietopalvelua kehitetään, palkataan yksi www-palvelun sisällönkehittäjä ja palvelulle osoitetaan riittävät toimintaresurssit. *Toteuttajina ovat sosiaali- ja terveysministeriö, Terveiden edistämisen keskus, kansalaisjärjestöt, kunnat ja Stakes.*
4. Vuodesta 2001 alkaen opetustoimessa tehostetaan ennaltaehkäisevää työtä paimottavaa henkilöstökoulutusta valtioneuvoston vuonna 2000 tekemän päätöksen mukaisesti. Vuosina 2002 - 2003 jatketaan koululaitoksen henkilöstön koulutusta niin, että henkilöstö kykenee tunnistamaan lasten ja nuorten ongelmatilanteet, arvioimaan tuen tarpeita sekä ohjaamaan lapset ja nuoret ennaltaehkäisevien toimenpiteiden piiriin tai vakavammassa tapauksissa asianomaiseen hoitoon. Opetushenkilöstön täydennyskoulutuksessa huumeiden käytön ehkäisemistä tarkastellaan laajemmasta koulun sosiaalisten kysymysten näkökulmasta tavoitteena koulun osaamisen kartuttaminen ja toimintaperiaatteiden ja käytäntöjen luominen. Osaamisen kartuttamisessa ja käytäntöjen kehittämisessä hyödynnetään meneillään olevien itsetuntoa ja elämänhallintaa edistävien sekä syrjäytymistä ehkäisevien hankkeiden tuottamaa tietoa ja kokemusta.

Nuorten työpajoille ja niiden kanssa yhteistyössä toimiville organisaatioille myönnettiin vuoden 2000 veikkauksen tuoton ns. säästövaroista yhteensä kaksi miljoonaa markkaa käytettäväksi vuonna 2001 ennaltaehkäisevään huumetyöhön ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Ennaltaehkäisevä huumetyö laajentaa nuorten työpajojen tehtäviä, mikä vaatii työpajatoiminnan sisällölliseen kehittämiseen tarkoitettujen resurssien lisäämistä. Tammiukuussa 2001 työpajoista tehdyssä huume- ja päihdetilannetta käsittelevässä selvityksessä todettiin, että parasta ennaltaehkäisevää huumetyötä on hyvin järjestetty työpajatoiminta sellaisenaan. Ensiarvoisen tärkeää on ohjaajien ammattitaito kohdata ja käsi-

tellä ongelmatilanteita työpajoilla. Opetusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyönä tehty nuorten työpajoille tarkoitettu huumetyön ohjeistus valmistuu keväällä 2003.

Vuosina 2002 - 2003 suunnataan määräraha kuntien nuorisotoimessa, järjestöissä ja vastaavissa työskentelevän henkilöstön ja vapaaehtoistoiminnassa olevien koulutukseen ja harjaanuttamiseen. Päämääränä on parantaa nuorten kanssa toimivien taitoja tunnistaa, kohdata ja käsitellä huumeongelmaa sekä tukea nuoria parhaalla mahdollisella tavalla. Mukaan pyritään saamaan nuorison parissa toimivat henkilöryhmät, jotka tarvitsevat tietoa ja taitoa liittyen huumeiden käytön ennaltaehkäisyyn ja nuorten ohjaukseen. Myös nuorten parissa toimivien yhteisöjen, kuntien ja järjestöjen huumeiden ja päihteiden käyttöä ennaltaehkäisevän työn edellytyksiä parannetaan. Erityisesti paikallisten ja alueellisten yhteistoimintaverkostojen kehittämistä tuetaan, samoin kuin erillisiä toimintaohjelmia. Vuonna 2002 tuettiin 70 hanketta, vuoden 2003 volyyymi on vastaava.

Hyvin järjestettyä nuorisotyötä ja -toimintaa voidaan kokonaisuudessaan pitää ennaltaehkäisevänä huumetyönä. Erityisesti riskiryhmille tarjotaan elämys- ja seikkailukasvatuksen sovelluksia sekä kehitetään uusia työmuotoja. Seikkailukasvatussovellusten on todettu olevan tehokas menetelmä niille nuorille, joilla on ongelmia elämänhallinnassaan. Koko nuorisolle suunnattua Avartti toimintaohjelmaa sovelletaan ja kehitetään vuosina 2002 - 2003 myös huumeiden ennaltaehkäisyyn. Opetusministeriö tukee myös muiden huumeiden käytön ennaltaehkäisyyn suunnattujen valistus-, koulutus- ja toimintamuotojen kehittämistä ja käyttöönottoa. Opetusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikkökokouksen linjauksen mukaisesti tehostetaan läänitason opetus- ja nuoriso-, poliisi- ja sosiaaliviranomaisten yhteistyötä, samoin kuntatason moniammatillista yhteistyötä. *Toteuttajina ovat opetusministeriö, opetushallitus ja kansalaisjärjestöt.*

5. Poliisiin vuosille 2003 - 2006 vahvistetun uuden huumausainestrategian mukaisesti poliisi lisää huumeisiin liittyvän tietouden jakamista avainvaikuttajille kuten opettajille ja muille kasvattajille, kouluterveydenhoitajille, nuoriso- ja urheiluohjaajille sekä muille lasten ja nuorten kanssa tekemisissä oleville henkilöille. Poliisi hankki syksyllä 2002 peruskoulun ala-asteen oppilaille ja opettajille jaettavaksi yhteensä 125 000 huumausaineiden käytön vaaroista kertovaa työkirjaa. Lisäksi paikallistason turvallisuussuunnitelmiin sisällytetään nuorten osalta varhaiseen puuttumiseen liittyvä viranomaisyhteistyön toimintasuunnitelma. *Toteuttajana on poliisi.*

Huumausaineiden käyttäjien hoito ja heidän läheistensä tukeminen

6. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä huumausainepolitiikasta 1998 esitetyt hoitoon liittyvät toimenpiteet kuuluvat pääosin kuntien ja järjestöjen toimialaan. Huumausainepolitiikan tehostamiseksi vuosina 2002 ja 2003 toimenpiteisiin kohdennetaan rahoitusta erillisellä valtionavustuksella huumeongelmaisten henkilöiden hoitoonohjauksen ja kuntoutuksen lisäämiseksi tarvetta vastaavaksi. Toimenpiteillä järjestetään vaikeasti huumeongelmaisten palveluohjausta, tehostetaan hoitoa ja kuntoutusta sekä laajennetaan opioidiriippuvaisten metadonilla ja bupre-

norfiinilla toteutettua vieroitus-, korvaus- ja ylläpitohoitoa. Lisäksi parannetaan erityisesti kuntoutukseen sitoutuneiden nuorten mahdollisuuksia päästä pitkäjänteiseen ja intensiiviseen, psykososiaaliseen kuntoutusjatkumoon, jonka osana turvataan tarpeellinen laitoskuntoutus.

Huumeita ja muita päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten ja heidän lastensa hoitoonohjauksen, hoidon ja kuntoutuksen tehostamiseksi käynnistetään äitiysneuvolatoimintaa ja muuta sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva hanke. Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut kolmivuotiseksi (2002 - 2004) tarkoitettua ”Mama” -hanketta, jonka tavoitteena on raskaana olevien naisten päihteiden ongelmakäytön ehkäisy, varhainen toteaminen sekä tuki- ja hoitopalvelujen kehittäminen. Hankekokonaisuutta on valmisteltu yhteistyössä Stakesin, Päihdehuollon valtakunnallisen yhteistyöryhmän, HUS:n Naistenklinikan ja lasten sairaalan, Ensi- ja turvakotien liiton, A-klinikkasäätiön, Suomen Sairaanhoidajaliiton, Helsingin kaupungin terveysviraston ja sosiaaliviraston, Diakonissalaitoksen, Naiset yhdessä irti päihteistä ry:n ja A-kiltojen liiton kanssa.

Poliisi lisää uuden huumausainestrategian mukaisesti huumausaineen käyttäjien hoitoonohjaukseen yhteistyössä sosiaali- ja terveysviranomaisien kanssa. Hoitoonohjauksen toimintatavoista sovitaan kihlakunnittain. Paikallistason turvallisuussuunnitelmiin sisällytetään huumeongelman paikkakuntakohtainen hoitoonohjauksen toimintasuunnitelma. *Toteuttajina ovat sosiaali- ja terveysministeriö, kunnat ja poliisi.*

7. Huumausaineiden käyttäjien hoitoon osallistuvan ammattihenkilöstön täydennyskoulutusta kehitetään. Opioidiriippuvaisten henkilöiden korvaus- ja ylläpito-hoidon laajentamiseksi järjestetään terveydenhuollon henkilöstön täydennyskoulutusta. Kohderyhminä ovat lääkehoitoja arvioivien, aloittavien ja seurantaa toteuttavien yksiköiden lääkärit ja muu henkilökunta sekä hoitoa jatkavien yksiköiden lääkärit ja muu henkilökunta. *Toteuttajina ovat sosiaali- ja terveysministeriö sekä A-klinikkasäätiö.*
8. Myrkytyskuolemien ehkäisemiseksi järjestetään ensihoitohenkilöstön erityiskoulutusta. Tavoitteena on edistää huumemyrkytyksen vuoksi hoitopalvelujen piiriin hakeutumista tai ohjaamista ja kehittää huumemyrkytysten hoitotoimintaa sekä sisällöllisesti että eri toimijatahojen yhteistyön näkökulmasta. Kohderyhmissä keskeisimpiä ovat sairaankuljetushenkilökunta, myrkytyksiä päivystysluonteisesti hoitavien terveydenhuollon yksiköiden henkilökunta, huumeiden käyttäjien jatkohoitoa ja kuntoutusta toteuttavat yksiköt sekä huumeiden käyttäjille tukea tarjoavat vapaaehtoistahot. *Toteuttajina ovat sosiaali- ja terveysministeriö sekä A-klinikkasäätiö.*
9. Vuodesta 2001 alkaen tartuntatautien leviämistä huumeiden käyttäjien keskuudessa rajoitetaan kiinnittämällä huumeiden käyttäjät laaja-alaiseen ja käyttäjien erityistarpeet huomioivaan hoitojärjestelmään. Pääkaupunkiseudun kunnissa toteutetaan tähän liittyvä etsivän kenttätöyön hanke. Lisäksi toteutetaan paikallisia hankkeita puhtaiden pistosvälineiden saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tuloksellisuuden arvioimiseksi. Terveysneuvonnan ja huumeiden vastaisen valistuksen lisäämiseksi tuotetaan piikkihuumeiden käyttäjille kohdennettua huumeiden käyttöön ja infektio- ja tartuntatautiriskeihin liittyvää materiaalia. *Toteuttajina ovat sosiaali- ja terveysministeriö, Kansanterveyslaitos sekä A-klinikkasäätiö.*

10. Poliisin ja paikallisten sosiaali- ja terveystyöntekijöiden kanssa järjestetään yhteistyössä vuoden 2003 loppuun mennessä ympärivuorokautinen päivystys asiantuntija-avun saamiseksi poliisin puuttumistilanteissa huumausaineiden käyttötilanteen arvioimiseksi ja hoitoon ohjaamiseksi. *Toteuttajina ovat sosiaali- ja terveystyöntekijät, kunnat sekä poliisi.*

Vankeinhoidon päihdetyö

11. Vankeinhoidossa päihdetyöhön kuuluvat päihdevalvonta (josta vastaa valvontatoimi), päihdehoito (terveydenhuolto), päihdekuntoutus (päihdetyö) ja vapautteen valmentaminen (sosiaalityö). Tavoitteena on, että päihdetyö ja sen edistäminen ovat koko vankilahenkilöstön yhteinen tehtävä. Valvontatoimen valmiuksia huomata ja puuttua päihdeiden käyttöön sekä estää päihdeiden kuljetus vankiloihin on lisätty. Valvontatyöntekijöille on mm. valmistunut sitä koskeva valvontaopaskäsikirja.

Määrärahojen lisäysten ja uudelleen kohdentamisten ansiosta vuosina 2001 ja 2002 vankien päihdehoidon ja -kuntoutuksen määrää on voitu lisätä ja toimintamuotoja monipuolistaa. Tavoitteena päihdehoidon ja -kuntoutuksen järjestämisessä on koko jatkumon, katkaisusta kuntoutukseen ja vapautumisen valmennukseen, toteuttaminen kaikilla vankeinhoitoalueilla. Katkaisu- ja vieroitushoitoa lisätään vankisairaalassa sekä Vantaan vankilassa alkavassa vankeinhoidon ensimmäisessä alueellisessa vieroitusyksikössä. Retkahdusten hoitoon on vankisairaalassa kehitetty yksilöhoito-ohjelma, jonka käyttöönotto on tavoitteena jokaisessa vankilassa. Vankeinhoidon päihdekuntoutuksen integrointia työ- ja opetusjaksoihin lisätään mm. sitä koskevan erityisen projektin avulla. Vankimielisairaalan päihdepsykiatrisia resursseja lisätään. Vankeinhoidossa kokeillaan hoito-ohjelmaa, joka on tarkoitettu päihdeongelmallisille ja väkivaltaisille nuorille.

Niinikään puututaan sakkotuomiotaan suorittamaan tulevien päihdeongelmiin jo varhaisvaiheessa. Myös pitkäaikaisten vankien päihdekuntoutukseen liittyen on syntymässä projekti, jolla tuetaan päihdeettömyyttä myös itse päihdekuntoutuksen jälkeen.

Vankeinhoidon päihdetyön tavoitteena on kaikkien päihdekuntoutuksesta hyötyvien vankien informointi ja motivointi. Työ- ja toimintakyvyn arvioinnissa kuntoutuksen tarpeessa on todettu olevan 80 % vuosittain vankiloihin tulevista vangeista eli noin 3 400 vankia. Vuonna 2001 informointi- ja motivointiohjelmiin osallistui 44 % vangeista (43 % vuonna 2000). Varsinaisiin päihdekuntoutusohjelmiin osallistuu vuonna 2002 tavoitteiden mukaan 23 % vangeista. Tavoitteen saavuttamiseksi vankilat ottavat käyttöönsä vankeinhoitolaitoksessa kehitettyjä ohjelmia tai hankkivat ohjelmat ostopalveluina. Pitkäkestoinen yhteisöohjelma käynnistetään Itä- ja Pohjois-Suomen ja Länsi-Suomen vankeinhoitoalueilla. Lisäksi vankeinhoitolaitos on asettamassa työryhmän selvittämään muun ohella opioidiriippuvaisten vieroitus-, korvaus- ja ylläpitohoidon järjestämistä vankiloissa.

Rangaistusten täytäntöönpanoa koskeva laki mahdollistaa vangin sijoittamisen lyhyeksi ajaksi rangaistuslaitoksen ulkopuolelle päihdekuntoutukseen. Tällä tavoin sijoitettuna on vuonna 2001 ollut 21 vankia.

Kriminaalihuoltolaitoksen pääkaupunkiseudulla toimivia aluetoimistoja varten on perustettu koko alueen yhteinen työryhmä huolehtimaan ehdonalaisesti vapautuneiden huumausaineongelmaisten valvonnasta. Työryhmän tehtävänä on mm. luoda toimiva yhteistyöverkosto pääkaupunkiseudun huumehoitopaikkojen kanssa ja toimia huume-ohjelmiin osallistuneiden vapautuvien vankien valvojina. *Toteuttajina ovat yhteistyössä oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, kunnat, vankeinhoitolaitos sekä kriminaalihuoltolaitos.*

12. Hoidollisia toimenpiteitä liitetään nykyistä kiinteämmin rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Vuoden 2002 maaliskuussa oikeusministeriölle on luovutettu ns. sopimushoitoa koskeva toimikunnan mietintö. Sopimushoito olisi tarkoitettu sellaisille lyhyeen ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittaville rikoksenteikijöille, joiden rikoksen tekemiseen ovat merkittävästi vaikuttaneet päihdeongelmat ja joiden voidaan olettaa noudattavan heille tuomittua hoito-ohjelmaa. Seuraamuksen keskeinen kohderyhmä ovat ne rikoksenteikijät, joita päihdeongelman vuoksi ei voida tuomita yhdyskuntapalveluun. *Toteuttajina ovat yhteistyössä oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, vankeinhoitolaitos sekä kriminaalihuoltolaitos.*

Valvontatoimet

13. Poliisi, tulli ja rajavartiolaitos kehittävät yhteistoimintaansa yhteisen, vuoden 2001 aikana voimaan tulleen PTR-huumausainestrategian mukaisesti. Viranomaisyhteistyötä tiivistetään erityisesti operatiivisessa toiminnassa. PTR-viranomaiset muodostavat alueellisia rikostiedustelu- ja tutkintaryhmiä, joiden toiminta ja toiminnan seurannan periaatteet, henkilöstön koulutus sekä varustus standardisoidaan. Viranomaisten välistä tiedonvaihtoa kehitetään. PTR-viranomaiset myös tiedottavat huumausainerikollisuudesta ja sen torjunnasta aktiivisesti. Yhteisen koulutuksen määrää lisätään. Yhteistyötä uuden tekniikan ja välineistön hankinnassa sekä käyttöönotossa laajennetaan. Kansallisen yhteistoiminnan lisäksi myös PTR-viranomaisten kansainvälistä yhteistyötä tiivistetään tukemalla erityisesti lähialueiden viranomaisia.

Keskusrikospoliisi koordinoi poliisihallinnon osalta ja Tullihallitus tullihallinnon osalta ammattimaisen, järjestäytyneen ja kansainvälisen huumausainerikollisuuden torjuntaa tietojen sekä rikosten ja rikossarjojen reaaliaikaiseksi ja tekijäkeskeiseksi yhdistämiseksi. Poliisin tietojärjestelmien avulla seurataan huumausainerikosten ennaltaestämistä, paljastamista, tutkintaa, takavarikko- ja rikoshyödyn pois ottamistoimenpiteitä ja niiden tuloksia. Poliisin ja vankeinhoitolaitoksen keskinäistä tiedonvaihtoa parannetaan vuonna 2000 solmitun yhteistyösopimuksen mukaisesti. Rikoksilla hankitun hyödyn pois ottamista tehostetaan rikosten paljastamisessa ja tutkinnassa poliisin, ulosotto- ja veroviranomaisten sekä syyttäjien ja tulliviranomaisten yhteistyöllä.

Poliisin uuden huumausainestrategian mukaisesti poliisi pyrkii torjumaan Suomen markkinoille tarkoitetun huumausaineen maahantuonnin saattamiseen syyllistyvät rikolliset vastuuseen jo koti- tai oleskelumaassaan. Suomessa toimi vuoden 2002 lopussa 30 (ja vuoden 2001 lopussa noin 20) Euroopan unionin luokituksen täyttävää huumausaineiden kanssa tekemisissä olevaa järjestäytyntä rikollisryhmää.

Poliisi kykenee nykyresursseillaan ottamaan aktiiviseen tutkintaan lukumääräisesti vähemmän mainittuja rikollisryhmiä kuin niitä syntyy uusia. Poliisi ei kykene lisäämään rikollisryhmien tutkintaa, ellei tehostamisohjelmassa esitetty määrärahalisäys toteudu. *Valvontatoimien toteuttajina ovat poliisi, tullilaitos, rajavartiolaitos, ulosottoviranomaiset ja vankeinhoitolaitos.*

14. Poliisin voimavaroja kohdennetaan katutason valvontaan huumausaineiden kaupan ja muun levittämisen sekä käytön estämiseksi ja uusien käyttäjien rekrytoitumisen vähentämiseksi. Huumausaineiden vaikutuksen alaisten ajoneuvon kuljettajien kiinnijäämisriskiä lisätään ja seulontamenetelmiä kehitetään. Huumausainenäytteiden tutkimista nopeutetaan. Vuonna 2001 poliisi käynnisti tehostetun huumausaineiden katutason levityksen estämiseen tähtäävän valvonnan tehostamisen. Toimintaa varten saatiin 10 miljoonan markan lisäpanostus. Toiminta on ollut erittäin tuloksekasta. Toimintaa on jatkettu vuoden 2002 aikana.

Huumausainerikoksesta ensimmäisen kerran kiinni jääneen alle 18-vuotiaan henkilön tekoon puututaan tehokkaalla viranomaisyhteistyöllä järjestämällä muun muassa puhuttelutilaisuuksia, joihin osallistuvat nuoren lisäksi poliisi, syyttäjä, sosiaaliviranomaiset ja nuoren vanhemmat tai huoltajat.

Keskusrikospoliisi koordinoi ja tarvittaessa johtaa peitetoimintaa ja valvottuja läpilaskuja sekä huolehtii organisoidun huumausaineiden maahantuonnin ja levityksen torjunnasta yhteistyössä poliisin muiden yksiköiden sekä PTR-viranomaisten kanssa. Tullihallitus puolestaan koordinoi tulliviranomaisten suorittamia valvottuja läpilaskuja sekä huolehtii laittoman huumausaineiden maahantuonnin torjunnasta yhteistyössä tullipiirien ja muiden PTR-viranomaisten kanssa. Telepakkokeinojen ja teknisen tarkkailun valmiuksia parannetaan uudistamalla teknisiä järjestelmiä ja hankkimalla tarkoituksenmukaista välineistöä.

Poliisi ja syyttäjälaitos ovat sopineet huumausaineen käyttörikosten tarkoituksenmukaisesta menettelytavasta ottaen huomioon rikos- ja pakkokeinolakien muutosta koskevan hallituksen esityksen linjaukset. Esityksen mukaan erityisen tärkeää on kannustaa huumeriippuvaisten hoitoon hakeutumista.

Huumausainerikollisuuden torjuntaan ja tutkintaan liittyvää poliisin perus- ja jatkokoulutusta on uudistettu. Järjestyksenvalvojien ja vartijoiden koulutukseen on sisällytetty oikeat toimintatavat huumausainerikollisuuden torjunnassa aineiden kaupan ja muun levityksen sekä käytön tunnistamiseksi ja niihin puuttumiseksi. PTR-viranomaiset ottavat käyttöön yhteisen koulutusohjelman huumausainerikollisuuden torjunnassa ja tarjoavat järjestämäänsä alan koulutukseen paikkoja toisilleen. *Toteuttajina ovat sisäasiainministeriö, keskusrikospoliisi ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.*

15. Valtioneuvoston päätöksessä huumausainepolitiikan tehostamisesta tullilaitokselle myönnettyillä lisämäärärahoilla rekrytoitiin vuoden 2001 aikana yksitoista uutta henkilöä huumausainerikostorjunnan alalle. Uusia henkilöitä on palkattu erityisesti huumausainerikosten tutkintaan ja huumekoiratoimintaan.

Tullilaitoksen huumetorjuntatyön tuloksellisuutta parannetaan vuosina 2002 - 2004 hankkimalla uusia teknisiä apuvälineitä ja kehittämällä tutkintamenetelmiä. Erityisesti telekuuntelun ja teknisen tarkkailun kehittäminen sekä niiden toteuttamisessa käy-

tettävien laitteiden hankinta nähdään tärkeänä. Kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö, uudet tekniset ja taktiset tutkintamenetelmät vanhojen menetelmien rinnalla tulevat muodostamaan tullin huumetorjuntastrategian ydinosaan lähitulevaisuudessa.

Vuonna 2002 on aloitettu valmistelemaan ehdotusta epäkonventionaalisten tutkintamenetelmien käyttöönottamiseksi tulliviranomaisen suorittamassa esitutkinnassa. Lisäksi tullilaitos selvittää yhteistyössä poliisihallinnon kanssa rikoksia koskevan vihjepalkkion verottomuuden edellyttämät lainsäädännön muutokset ja tekee asianmukaiset muutosehdotukset. Vastaavat selvitykset ja ehdotukset tehdään PTR-viranomaisten toimesta viranomaisten välisten salassapitosäännösten uudistamiseksi. *Toteuttajina ovat valtiovarainministeriö ja tullilaitos.*

16. Valtakunnansyyttäjä määräsi 1.2.2001 alkaen kahden vuoden ajaksi Valtakunnansyyttäjänvirastoon yhden valtiosyyttäjän ja paikallisiin syyttäjyksiköihin seitsemän kihlakunnansyyttäjää, joiden tehtävien painopistealueena ovat huumausainerikokset. Sekä valtiosyyttäjän että kihlakunnansyyttäjien määräyksiä on jatkettu 31.12.2003 saakka. Em. kihlakunnansyyttäjät on sijoitettu suurimpiin kaupunkeihin, joissa esiintyy jatkuvasti merkittäviä huumausainerikoksia. Valtiosyyttäjän ja kihlakunnansyyttäjien tehtävänä on huolehtia rikosvastuun toteutumisesta ensisijaisesti vakavissa ja laajoissa huumausainerikosjutuissa. Kyseiset syyttäjät ovat osa ns. avainsyyttäjäjärjestelmää, minkä vuoksi heille kuuluu myös muiden syyttäjien koulutus- ja konsultointitehtäviä omalla osaamisalueellaan. *Toteuttajana on Valtakunnansyyttäjänvirasto.*
17. Vuonna 2001 vankiloissa aloitettiin systemaattinen huumetestaus virtsatestein. Päihteettömillä osastoilla ja avolaitoksissa rangaistustaan suorittavalle vangille testi tehdään keskimäärin kerran kuukaudessa. Vankiloissa suoritettavien erityistarkastusten määrää lisätään ja vankeinhoitolaitokselle hankitaan huumekoiria. *Toteuttajina ovat oikeusministeriö ja vankeinhoitolaitos.*
18. Huumausainevalvontaa tehostetaan useilla lainsäädäntöhankkeilla. Todistajien ja muiden rikosten selvittämistä edistävien henkilöiden suojelua parannetaan. Tavoitteena on parantaa todistajien ja muiden oikeudenkäyntimenettelyn aikana kuultavien mahdollisuutta kertoa tietonsa vapaasti ilman ulkopuolista painostusta ja uhkaa sekä parantaa todistajien suojelua muutoinkin. Lisäksi selvitetään, olisiko väkivaltaa tai sillä uhkaamista hyväksikäyttävien rikollisryhmien rikosten tunnusmerkistöjä tiukennettava siten, että rikosten tekeminen rikollisryhmän jäsenenä olisi kvalifiointiperuste, jonka mukaan teko katsottaisiin törkeäksi. Kvalifiointiperustetta koskevien muutostarpeiden selvittämiseksi arvioidaan tällaisten rikosten lukumäärä ja selvitetään nykyinen rangaistuskäytäntö sekä erityisesti uudistuksen tuoma käytännön lisäarvo järjestäytyneen rikollisuuden vastaiseen toimintaan. Poliisin valtuuksia tekniseen kuunteluun tuomioistuimen luvalla laajennetaan koskemaan myös asunnossa olevaa rikoksesta epäiltyä mm. törkeiden huumausainerikosten tutkinnassa. *Toteuttajana on oikeusministeriö.*

Kansainvälinen yhteistyö

19. Suomi jatkaa toimintaansa Yhdistyneiden Kansakuntien huumausaineohjelman (UNDCP) päärahoittajamaiden ryhmässä. Päärahoittajamaalta edellytetään

UNDCP:lle suunnattua noin viidensadantuhannen Yhdysvaltain dollarin suuruista vuosittaista avustusta.

Kansainväliseen huumeiden tuotantoon ja kuljetusreittien katkaisemiseen voidaan vaikuttaa vain kansainvälisellä yhteistyöllä. Kansainvälinen toiminta sekä huume-tuotannon vähentämiseksi että kulkeutumisreittien katkaisemiseksi vaikuttaa myös huumeiden saatavuuteen ja huumeriippuvaisten määrään Suomessa. Huumeiden tuotannolla ja salakuljettamisella on merkittävä kansainvälistä rikollisuutta lisäävä vaikutus. Lisäksi ne tarjoavat mahdollisuuksia mm. terrorismin rahoittamiseen.

Valtioneuvoston päätöksissä asetettujen kansainvälisen toiminnan tavoitteiden saavuttaminen edellyttää pitkäaikaista sekä laajapohjaista rahoitusta, johon osallistuvat sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä ulkoasiainministeriö. Rahoitus jakautuu ensisijaisesti lähialueyhteistyö- ja kehitysyhteistyövaroihin sekä sosiaali- ja terveysministeriön YK:n huumausaineohjelmalle maksamaan vuosittaiseen avustukseen. Ulkoasiainministeriön vuosien 2002 - 2006 toiminta- ja taloussuunnitelmassa on hyväksytty vapaaehtoinen sadantuhannen euron yleisavustus YK:n huumausaineohjelmalle.

Suomi osallistuu Yhdistyneiden Kansakuntien huumausaineohjelman hankkeiden toteuttamiseen. Tavoitteena on selvittää Luoteis-Venäjän ja Suomen muiden lähialueiden huumausainetilanne sekä rahoittaa muita huumausaineiden vastaisia hankkeita. Toiminnassa otetaan huomioon raaka-aineiden tuotanto ja jalostus Keski-Aasiassa sekä erityisesti kuljetusyhteydet Keski-Aasiasta Venäjän kautta länteen. UNDCP:n, EU:n ja muiden soveltuvien kansainvälisten järjestöjen kanssa tuetaan Keski-Aasian maiden huumeiden vastaista toimintaa sekä Venäjän kykyä estää huumausaineiden salakuljetusta.

Lähialueilla, Virossa ja Luoteis-Venäjällä toteutetaan paikallisten toimijoiden kanssa yhteistyöhankkeita nuorten huumeiden käytön ehkäisemiseksi. Vuosittain käydään Suomi-Viro-Venäjä -neuvottelut, joissa käsitellään ajankohtaisia huumeiden ennaltaehkäisyyn liittyviä teemoja. *Toteuttajina ovat kaikki asianomaiset viranomaiset.*

20. Europolin, Schengenin sopimuksen sekä kahdenvälisten rikostorjuntasopimusten tiedonvaihtomahdollisuuksia ja poliisin yhdyshenkilöjärjestelmää kehitetään. Tullilaitos osallistuu lähialueyhteistyöhön tukemalla paikallisten viranomaisten toimintaa. Suomen PTR-viranomaiset ovat järjestäneet yhdessä Baltian ja Venäjän PTR-viranomaisten kanssa korkeantason tapaamisia, joissa yhtenä neuvottelualaueena on ollut huumausainerikollisuus. Lisäksi Baltian ja Venäjän PTR-viranomaisten kanssa on tehty yhteisiä huumausainerikollisuuden torjuntaan kohdistuneita operaatioita.

Kansainvälisessä yhteistyössä tullit käyttävät hyväksi myös Europol-yhteistyötä, 25.3.2001 voimaan tullutta Schengenin sopimusta, WCO-yhteistyötä sekä muita kansainvälisen tulliyhteistyön muotoja. Tullin huumausaineyhdysmiehet ovat mukana operatiivisessa tiedonvaihdossa. Yhdysmiesjärjestelmää pyritään kehittämään ja selvitetään tarpeet uuden yhdysmiehen sijoittamiseksi Venäjältä ja Baltiasta Suomeen suuntautuvan huumausainerikollisuuden torjunnan vaikuttavuuden parantamiseksi. *Toteuttajina ovat poliisi ja tullilaitos.*

21. Suomi tulee ratifioimaan vuonna 2000 hyväksytyn Euroopan unionin yleis-sopimuksen rikosasioissa annettavasta keskinäisestä oikeusavusta. Sopimuksen tärkeimmät huumausainerikollisuuden torjuntaa koskevat määräykset liittyvät rajat ylittäviin tutkintamenetelmiin. EU:ssa on myös vireillä useita järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevia Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmistä johtuvia hankkeita. Lisäpöytäkirja vuoden 2000 yleissopimukseen hyväksyttiin vuonna 2001.

EU:n neuvostossa valmistellun yhteisiä tutkintaryhmiä koskevan puitepäätöksen mukaisesti oikeusministeriössä on valmisteltu asiaa koskeva laki, joka on tullut voimaan vuoden 2003 alussa. Uusien säännösten mukaan EU-maiden välisiä yhteisiä tutkintaryhmiä voidaan muodostaa mm. rajat ylittävien huumausainerikosten tutkintaan.

EU:n puitepäätöksessä rahanpesusta, rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittämisestä, jäädyttämisestä, takavarikosta ja menetetyksi tuomitsemisesta rajoitetaan varaumantekomahdollisuutta Euroopan neuvoston vuoden 1990 rahanpesusopimukseen sekä laajennetaan rahanpesurikosten kriminalisointivoitteita. EU:n syyttäjätöimen yhteistyöyksikkö (Eurojust) aloitti toimintansa 1.3.2002. Yksikön tehtävänä on kansallisten syyttäjäviranomaisten keskinäisen koordinoinnin edistäminen ja rikostutkinnan tukeminen järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvissä tapauksissa. EU:ssa on myös perustettu unionin laajuinen rikosten ehkäisyverkosto.

Euroopan neuvostossa hyväksytyn tuomittujen siirtämisestä tehdyn yleissopimuksen lisäpöytäkirjan edellyttämät lainsäädäntömuutokset ovat 1.8.2001 alkaen mahdollistaneet karkotettavaksi tai käännyttäväksi määrättyjen vankien vapausrangaistuksen täytäntöönpanon siirtämisen Suomesta tuomitun kotivaltioon myös ilman tuomitun suostumusta.

Tutkimus ja seuranta

22. Opetusministeriön kanssa yhteistyötä tekevän nuorisotutkimusverkoston yhtenä tutkimuksen pääteemana on ennaltaehkäisevän huumeiden tutkimus. Monitieteellisten hankkeiden näkökulmana on nuorten marginaalistuminen sosiaalisten siteiden hapertumisen myötä sekä nuorisokulttuurien osuus huumeiden leviämisessä. Nuorisotutkimusverkostossa on neljä palkattua tutkijaa ja noin kymmenen apurahaa saavaa tutkijaa. Vuoden 2003 pääteemana on 16-20 -vuotiaat nuoret ja tutkimuskokonaisuudessa tulee olemaan mukana huumeiden käyttöön liittyvä tematiikka. *Toteuttajina ovat opetusministeriö ja nuorisotutkimusverkosto.*
23. Vuonna 2002 Stakesiin palkataan kokopäiväinen tutkija alkoholi- ja huumeiden tutkimusryhmään. Tehtävänä on tutkia ennaltaehkäisyn sisältöjä ja kehittämismahdollisuuksia yhdessä Stakesin ehkäisevän päihdetyön ryhmän kanssa käyttäen hyväksi ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkostoa sekä ehkäisevän päihdetyön paikallista kehittämistyötä.

Kansanterveyslaitoksen epidemiologian ja terveyden edistämisen osaston terveyden edistämisen tutkimusyksikkö vastaa huumeiden vastaisen kampanjoinnin valtakunnallisesta arvioinnista yhteistyössä Stakesin ja Terveyden edistämisen keskuksen kanssa.

Tehtävä aloitettiin palkkaamalla erikoistutkija hoitamaan alkukartoitusta vuonna 2001 ja sitä jatkettiin vuonna 2002 ensimmäisellä väestöseurannalla, joka toistetaan vuonna 2003.

Vuodesta 2001 alkaen luodaan laatuksiteerit huumehoiton sisältöjen kehittämiseksi ja tuloksellisuuden parantamiseksi. Huumeaineiden ja lääkeaineiden väärinkäyttäjien hoidon seurantajärjestelmää kehitetään EMCDDA:n Treatment Demand -indikaattoria pääosin vastaavan huumehoitotiedonkeruun pohjalta. Tiedonkeruun kattavuutta pyritään parantamaan alueellisen seurantatiedon kehittämiseksi. Lisäksi opioidiriippuvaisten lääkehoidon seuranta tehostetaan vuoden 2003 alusta huumehoitotiedonkeruuseen liitettävän lisäosion avulla. Stakesissa toimivan erikoissuunnittelijan tehtävänä on huumehoitotiedonkeruun seuranta- ja raportointijärjestelmän kehittäminen sekä järjestelmän soveltavuuden parantaminen hoitopalvelujen laadun arvioinnissa. Huumehoitotiedonkeruuta on toteutettu tähän asti merkittävältä osin EMCDDA:n vuosittaisten huumeuseurannan määrärahojen pohjalta. EU-rahoitusperiaatteet ovat muuttumassa ja kansallisten järjestelmien ylläpito tulee yhä suuremmalta osin kansallisesti rahoitettavaksi. Tiedonkeruun jatkuvuuden turvaamiseksi myös Suomen huumehoitotiedonkeruun rahoitusjärjestelmä vaatii vastaavia muutoksia.

Yhteistyöllä luodaan moniammatillinen toimintamalli, jossa lastensuojelun, etsivän sosiaali-, terveys- ja nuorisotyön ja riskiryhmiin kohdistuvien toimintamuotojen kokonaisuus tehostaa matalan kynnyksen hoitopaikkojen toimintaa. Toiminnan kehittäminen tapahtuu sosiaali- ja terveysministeriön, Stakesin, KTL:n ja A-klinikkasäätiön yhteistyönä. Hoidon kehittämiseksi Stakesiin palkataan hoitojärjestelmän tutkija sekä yksi hoidon sisältöihin ja menetelmiin perehtynyt tutkija/kehittäjä.

Kansanterveyslaitoksen infektioepidemiologian osastolla kehitetään arviointimenetelmiä, joiden avulla voidaan arvioida interventioiden vaikutusta erityisesti infektoriskin kannalta. Osastolla laajennetaan tutkimusyhteistyötä EMCDDA:n kanssa huume-markkerojen kehittämiseksi. Tämän vuoksi infektioepidemiologian osastolle palkataan vuosiksi 2001 - 2003 erikoistutkija koordinoimaan interventio- ja tutkimushankkeita. Edellisen lisäksi palkataan HIV-laboratorioon vuosiksi 2002 - 2003 erikoistutkija suomensisäisten huumeidenkäyttäjien HIV-epidemian tarkempaan virologiseen seurantaan.

Stakesin suorittama edellinen laaja väestökysely huume-tilanteesta on toteutettu vuonna 1998. Vuoden 2000 juomatapatutkimuksen yhteydessä on kerätty suppeampi kyselyaineisto huumeista. Huumeaineepoliittisen toimenpideohjelman ja yhtenä sen lähtökohdana käytetyn skenaarioarvion seurannan kannalta seuraava laajempi tiedonkeruu suoritetaan vuonna 2002.

Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa käynnistetään vuonna 2002 huumeaineerikollisuutta koskeva tutkimushanke. Keskeisiä tutkimusintressejä ovat huumeaineerikollisuuden määrän ja luonteen selvittäminen sekä rikoslainsäädännön ja rikosprosessin toimivuuden ja rikosentorjuntastrategioiden tuloksellisuuden seuraaminen. Eräs selvityskohde on rikoslain 50 lukuun tehtyjen uudistusten (huumeaineen käyttörikos) vaikutukset.

Keskeinen huume-tilanteen kansallisen yleisseurannan väline on Stakesin EMCDDA:lle tuottama, vuosittain sekä suomeksi että englanniksi julkaistava "Huumeaine-tilanne Suomessa" -raportti. Raportti on osa kaikkien EU-jäsenmaiden, Norjan sekä EU-

jäsenkandidaattimaiden huumetilanneseurannan raporttien sarjaa, joiden perusteella kootaan vuosittain EMCDDA:n vastaavan alueen huumeongelman tilannetta kuvaava vuosiraportti. *Toteuttajina ovat Stakes, Kansanterveyslaitos, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.*

Huumausainepolitiikan yhteensovittaminen, toteuttaminen ja kehittäminen

Sosiaali- ja terveysministeriön johtama, keskeisten ministeriöiden ja niiden alaisten laitosten edustajista koostuva työryhmä sovittaa yhteen valtakunnallista huumausainepolitiikkaa ja seuraa valtioneuvoston huumausainepolitiikkaa koskevan periaatepäätöksen mukaisen strategian toteuttamista. Valtioneuvoston v. 2000 tekemässä päätöksessä todetaan, että työryhmän toimintaa tehostetaan.

Vaikeutuneen huumausainetilanteen vuoksi valtiontilintarkastajat ovat kiinnittäneet päihteiden väärinkäyttöön erityistä huomiota. Tilintarkastajien kertomuksessa koordinaatioryhmän toiminnan tehostaminen nähdään välttämättömäksi. Valtiontalouden tarkastusvirasto julkaisi vuonna 2000 laajan huumehoitoa ja -valvontaa käsittelevän kertomuksen. Kertomuksessa korostettiin koordinaatioryhmän merkitystä ja edellytetään sen voimavarojen vahvistamista.

24. Vuonna 2001 valtioneuvoston huumausainehjelman koordinaatioryhmän toimintaa tehostettiin ottamalla työryhmään mukaan syyttäjälaitos. Työryhmän sihteeristön voimavaroja on vahvistettu palkkaamalla projektisihteerin. Projektisihteerin palkkauksesta johtuvat kustannukset on vuosina 2001 - 2003 sisällytetty sosiaali- ja terveysministeriön terveyden edistämisen määrärahoihin. *Toteuttajana on sosiaali- ja terveysministeriö.*

MENOARVIO 2001 - 2003

Alla olevassa taulukossa esitetään hallinnonaloittain valtioneuvoston huumausainepoliittikan tehostamista koskevan periaatepäätöksen johdosta vuoden 2001 talousarvioesitykseen sisällytetyt määrärahalisäykset. Vuosien 2002 ja 2003 menoja kuvaavissa sarakkeissa on ministeriöiden eri budjettimomenteille sijoittamat huumausainepoliittiseen periaatepäätökseen liittyvät määrärahat.

Vuonna 2002 tullilaitoksen osalta esitettiin 1 009 128 euroa ja vuosina 2002 ja 2003 sisäasiainministeriön osalta 3 195 570 euroa lisämäärärahaesityksinä ratkaistaviksi lisäbudjettimenettelyssä.

Sosiaali- ja terveys- ministeriön hallinnonala	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>
Terveyden edistäminen (huumausaineiden käytön ehkäisy ja huumausaineiden käyttäjien hoidon tehostaminen) 33.53.50.	6 000 000 mk	1 010 000 euroa	1 010 000 euroa
Valtionavustus kunnille huumeiden käyttäjien hoitoon (siirtomääräraha 2 v) 33.32.38.		7 570 000 euroa	7 570 000 euroa
Valtionosuus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksiin (mielenterveystyön ja palvelujen lisääminen sekä päihdeäitien hoidon tehostaminen) 33.32.30.		8 549 000 euroa	
Rahapeliyhteisön tuotosta myönnettävät avustukset (ennaltaehkäisevä ja korjaava huumetyö) 33.92.50.		8 800 000 euroa	9 000 000 euroa
Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 33.02.21.	-	117 500 euroa	510 000 euroa
Kansanterveyslaitos 33.08.21.	-	117 000 euroa	130 000 euroa

Opetusministeriön hallinnonala	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>
Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut toimintamenot (ennaltaehkäisevä huumetyö ja muut sosiaaliset kysymykset) 29.69.22.	4 000 000 mk	841 000 euroa	841 000 euroa
Ennaltaehkäisevä huumetyö (veikkauksen ns. säästövarat v. 2001 toimintaan 2 000 000 mk) 29.99.51.		841 000 euroa	840 000 euroa
Sisäasianministeriön hallinnonala			
Poliisitoimen toimintamenot (katutason huumevalvonta) 26.75.21.	10 000 000 mk	1 681 880 euroa	1 681 880 euroa
Vakavan huumerikollisuuden torjuntaan tarvittavat lisämäärärahat.		3 195 570 euroa (ei toteutunut)	3 195 570 euroa (ei toteutunut)
Yhteensä:		4 877 450 euroa	4 877 450 euroa
Oikeusministeriön hallinnonala			
Oikeusministeriön toimintamenot (rikosentorjuntahanke) 25.01.21.		33 638 euroa	33 638 euroa
Rangaistusten täytäntöönpano (Vankeinhoitolaitoksen toimintakulut) 25.50.21.	4 000 000 mk	1 345 503 euroa	1 345 503 euroa
Syyttäjä- ja ulosottolaitoksen toimintamenot 25.40.21.	2 500 000 mk	420 470 euroa	420 470 euroa
Eräiden virastojen toimintamenot (OPTULA) 25.01.22.		67 275 euroa	7 275 euroa
Valtiovarainministeriön hallinnonala			
Tullilaitoksen toimintamenot 28.40.21.	3 000 000 mk	1 009 128 euroa	1 513 691 euroa

Ulkoasianministeriön hallinnonala	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>
Vapaaehtoinen avustus UNDCP:lle.	2 000 000 mk	100 000 euroa	100 000 euroa
Avustus UNDCP:lle Afganistanin huumeiden monitorointihankkeeseen.		50 000 euroa	
Tuki UNDCP:n huumeviljelyn vastaiselle hankkeelle Afganistanissa.		505 000 euroa	
Tuki UNDCP:n Uzbekistanin Hayretonin raja-aseman kehittämiselle.		200 000 euroa	200 000 euroa
Tuki muille UNDCP:n Keski-Aasian hankkeille. (Suunniteltu rahoitus).			(300 000 euroa)
Tuki suomalaisen apulaisasian- tuntijan toiminnalle Moskovan toimistossa.		81 000 euroa	

YHTEENVETO HUUMAUSAINETILANTEEN KEHITYKSESTÄ

Huumeiden kokeilut ja käyttö sekä niistä koituvat haitat kasvoivat tasaisesti koko 1990-luvun ajan.

Eniten käytetty huumausaine on kannabis. EU-maissa niiden aikuisten lukumäärä, jotka ovat joskus kokeilleet kannabista vaihtelee Suomen 10 prosentista 25-30 prosenttiin Tanskassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Alueellisesti huumeiden käyttö on yleisintä Etelä-Suomessa ja suurimmissa kaupungeissa, joissa myös nuorten asenteet erityisesti lieviä huumeita kohtaan ovat muuttuneet sallivimmiksi. Huumeiden, lähinnä amfetamiinien ja opiaattien ongelmakäyttäjiiä on arvoitu olevan noin 11 000 - 14 000. Suurin osa huumeiden ongelmakäyttäjistä on alle 30-vuotiaita. Tässä suhteessa huumausaineiden käyttäjät eroavat selkeästi alkoholin ja lääkeaineiden ongelmakäyttäjistä, joiden keski-ikä on huomattavasti korkeampi.

Uusimpien tutkimusten mukaan huumeiden kokeilukäytön yleistymisen ei ole jatkunut enää vuosien 1998 ja 2000 välillä. Vuosina 1998 - 1999 nopeasti yleistynyt suonensisäisten huumeiden käytön aiheuttama HIV-epidemiakin näyttäisi ensimmäisiä laantumisen merkkejä. HIV-epidemia havaittiin yleisen tartuntatautirekisterin avulla. Panostus tartuntatauteja ehkäiseviin toimiin ja rokotusohjelmiin on tuottanut tulosta. Vuonna 1999 suonensisäisestä huumeiden käytöstä johtuvien HIV-tartuntojen osuus oli 60 prosenttia kaikista tartunnoista. Vuosina 2000 ja 2001 vastaavat osuudet olivat enää 38 % ja 37 %. Matalan kynnyksen toimipisteissä tehty infektion esiintyvyyttä koskeva tutkimus on osoittanut, että infektion saaneiden osuus on pudonnut vuonna 2002 noin yhteen prosenttiin, kun se monissa läntisen Euroopan kaupungeissa on vastaavanlaisten epidemioiden jälkeen jäänyt 20 - 40 prosentin tasolle. Onnistunut ehkäisytyö huumeiden käyttäjien keskuudessa vähentää myös muuhun väestöön viiveellä kohdistuvaa infektioainetta.

Huumeiden kokeilukäytön kasvun taitumisesta huolimatta huumeiden käytöstä aiheutuvat haitat saattavat vielä kasvaa entisestään. Muita huolestuttavia kehityssuuntia ovat ongelmien kasaantuminen nuorelle ikäluokalle, huumeiden ongelmakäyttäjien lisääntyneet yhteiskunnallinen syrjäytyminen ja huumausainerikollisuuden kasvu. Huumausainerikollisuus on Suomessa yhä enemmän organisoitunutta, monialaista ja laajamittaiseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rikollista toimintaa, jota johdetaan etupäässä Suomen lähialueilta. Suomessa käytettävät huumausaineet tuodaan yleensä ulkomailta, pääasiassa Venäjältä ja Virosta mutta myös EU:n alueelta.

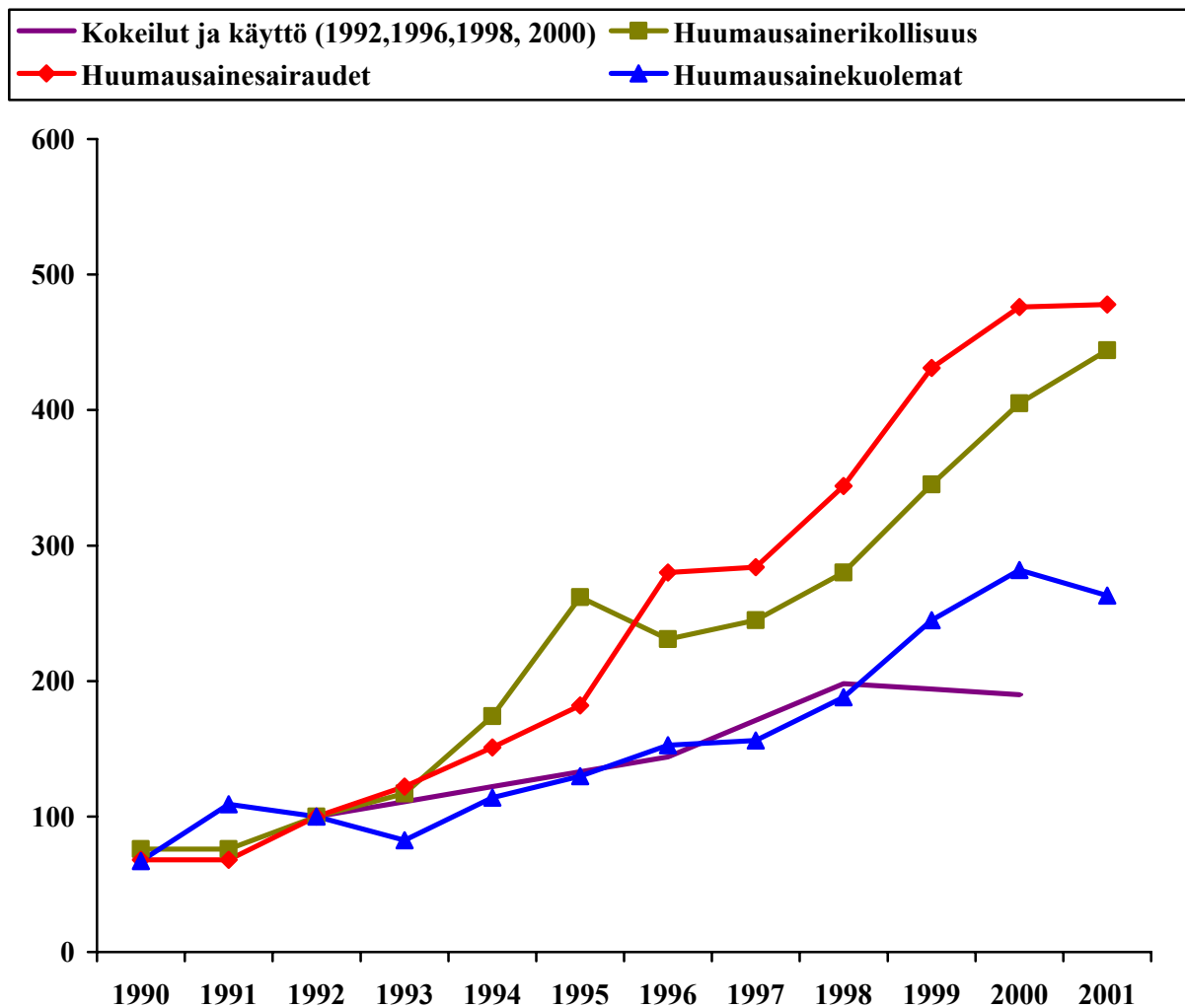
Laillisuusvalvontatilastojen mukaan sekä poliisin tietoon tulleiden huumausainerikosten että huumausainerikostuomioiden määrät ovat olleet pitkään kasvussa. Vuoden 2001 tietojen mukaan huumausainerikollisuuden kasvu on jatkunut voimakkaana erityisesti törkeiden huumausainerikosten osalta. Yleisimpiä esiintyneitä huumeita olivat amfetamiinit, kannabis ja heroïini, mutta suhteellisesti kasvu oli suurinta ekstaasin ja heroïinin kohdalla. Vuonna 2002 Etelä-Suomen läänissä poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset vähenivät 8,9 prosentilla. Poliisin mukaan määrä ei ole täysin asetettujen tavoitteiden mukainen. Ilmisaatettujen huumausainerikosten määrän vähenemiseen vai-

kuttaa mm. se, että huumausainerikoksia on yhä vaikeampi tutkia. Toisaalta poliisi on paljastanut laajoja rikosketjuja ja myös huumausaineiden takavarikoiden kertamäärät ovat kasvaneet.

Jos 1990-luvun alussa alkanut huumausaineiden käytön nousukausi jatkuu pitkään, myös haitat leviävät käyttäjäkunnan ikääntyessä vanhempiin ikäluokkiin sekä akuuteissa (esimerkiksi myrkytyskuolemat) että kroonistuneissa (esimerkiksi C-hepatiitin aiheuttamat maksakirroosit) muodoissa. Tämänkaltaisia haittoja on esiintynyt pitkällä aikavälillä valtapäihteen, alkoholin pitkäaikaisen käytön seurauksena. Kokeilujen ja käytön vakiintuminen aiheuttaa pidemmällä aikavälillä alueellisten erojen vähenemisen ja haittojen lisääntymisen kaikkialla Suomessa sekä joidenkin haittojen, kuten HIV-tartuntojen leviämisen huumeiden käyttäjäkunnan ulkopuolelle. Lisäksi muihin päih-teisiin verrattuna erityisen riskin huumausaineiden käyttöön tuo aineiden laittomuus ja tästä seuraavat kytkennät rikollisiin alakulttuureihin.

Kuvio 1.

HUUMAUSAINEIDEN KOKEILU- JA HAITTATRENDIT 1990 - 2001 (vuosi 1992 = 100)

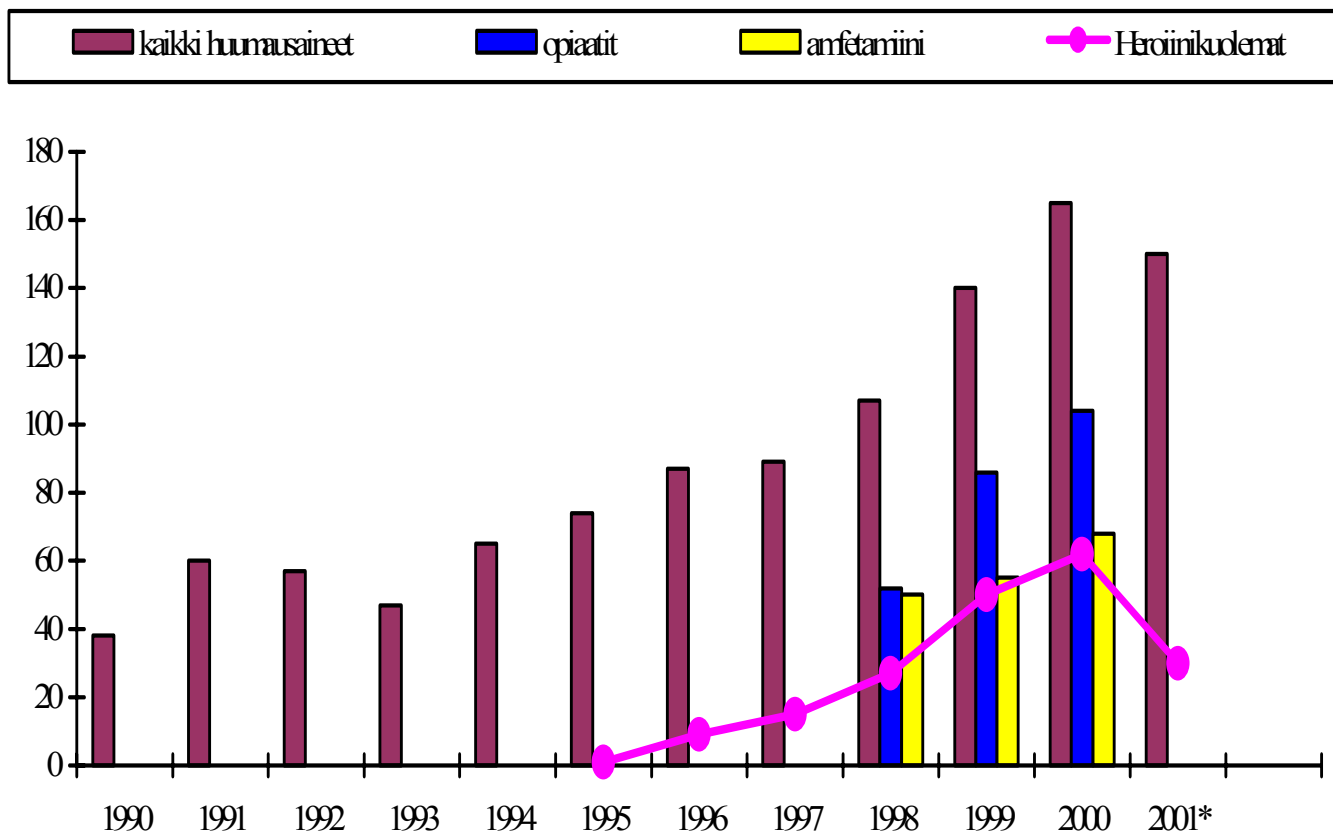
* = vuoden 2001 tiedot ennakkotietoja

Huumausainerikollisuus = poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset. Huumausainesairastavuus = huumausainesairaudet pää- tai sivudiagnoosin mukaan Stakesin terveydenhuollon hoitoilmoitustilastoissa. Huumausainekuolemat = huumausaine-löydökset kuolemantapauksissa HY:n oikeuslääketieteen laitoksen mukaan. Kokeilut ja käyttö = kerran elämänsä aikana kannabista kokeilleet väestökyselyjen mukaan.

Kuvio 2.

KLASSISIIN HUUMAUSAINEISIIN LIITTYVÄT LÖYDÖKSET KUOLEMANTAPAUKSISSA 1990 - 2001¹

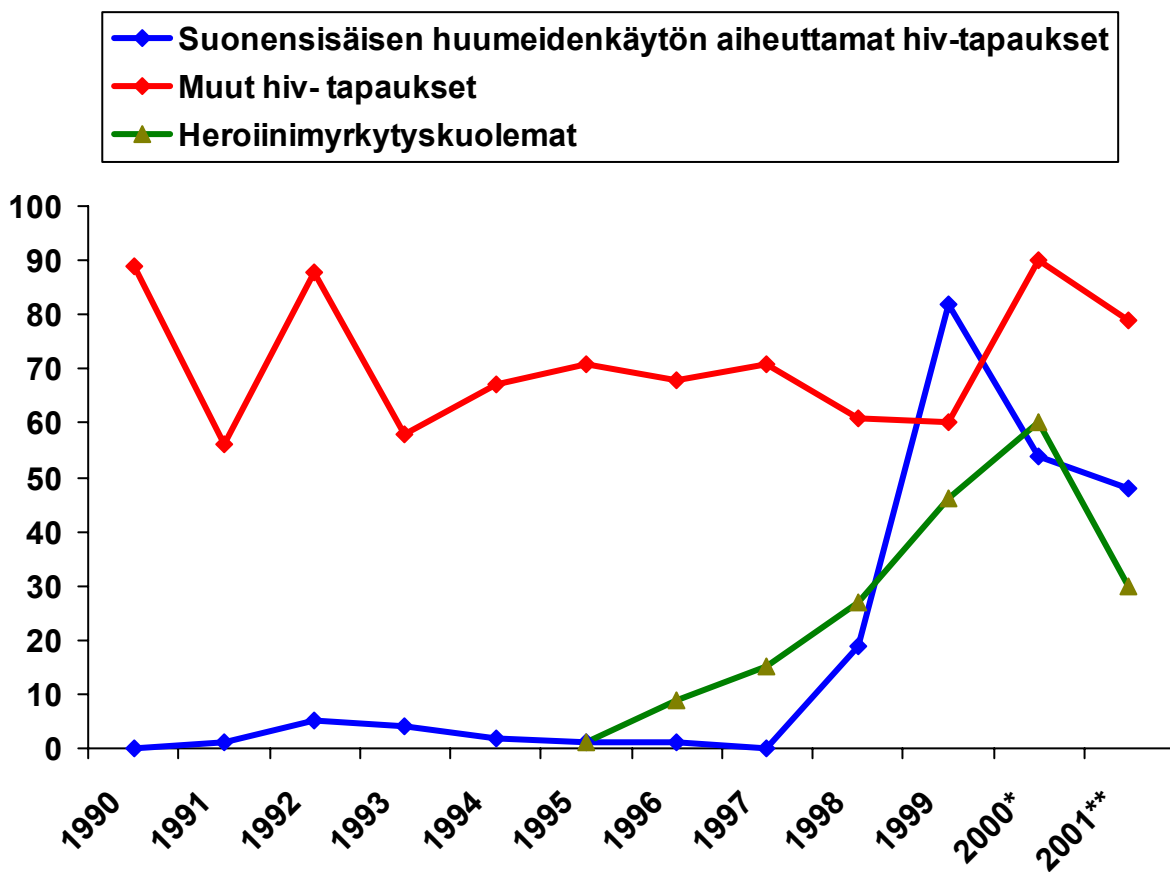

* = ennakkotieto vuodelta 2001

¹ Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitos.

Kuvio 3.

UUDET HIV-INFEKTIOT JA HEROIINIMYRKYTYKSET SUOMESSA ²

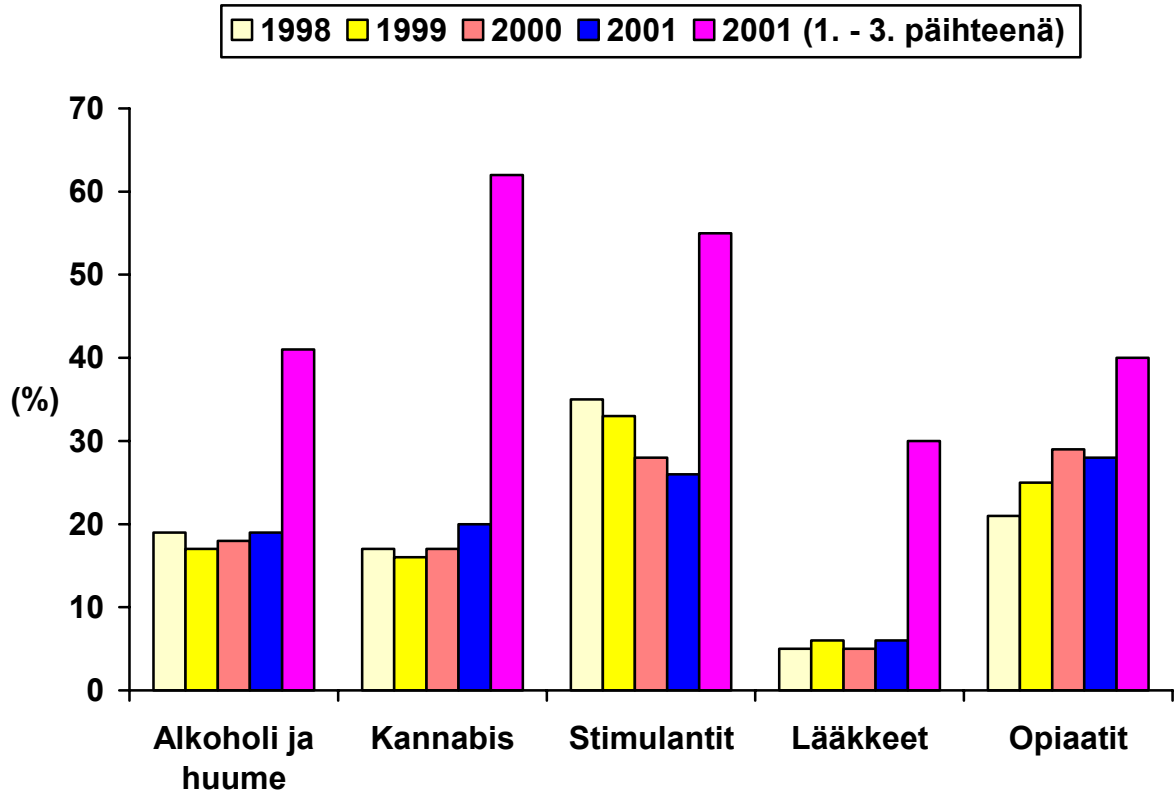
* = vuoden 2000 osalta ennakkotiedot

** = vuoden 2001 osalta alustavat ennakkotiedot

² Kansanterveyslaitoksen infektioepidemiologian osasto, ks. <http://www.ktl.fi/ttr/hivsuo.pdf>

Kuvio 4.

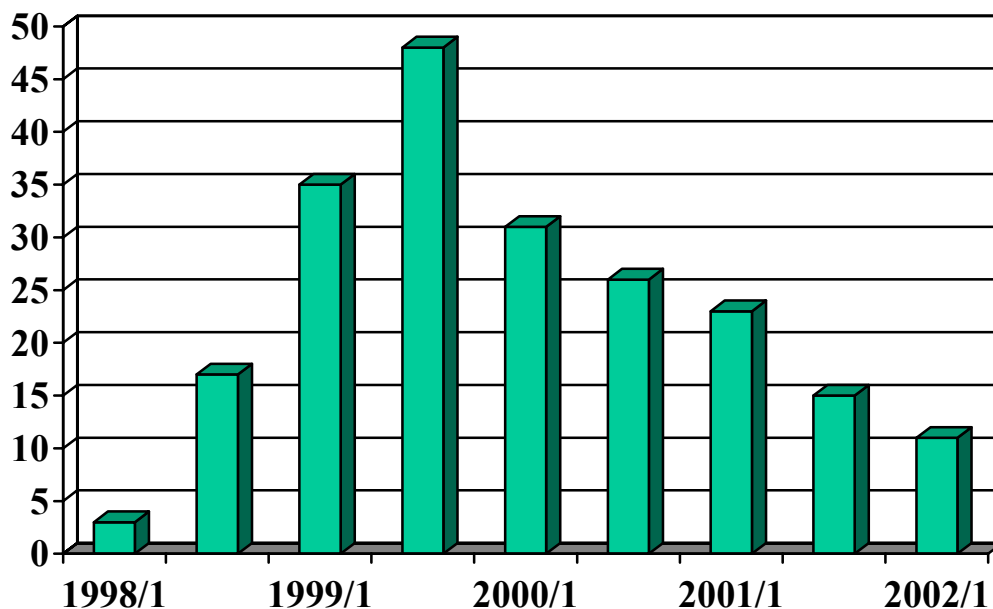
**HUUMEIDEN VUOKSI PÄIHDEHOITOON HAKEUTUNEIDEN ASIAKKAI-
DEN ENSISIJAINEN ONGELMAPÄIHDE. (Lähde: Stakes).**

Kuvio 5.

**TARTUNTATAUTIREKISTERIIN ILMOITETTUIJEN HUUMEIDEN
KÄYTTÄJIEN HIV-TARTUNNAT PUOLIVUOSITTAIN.**

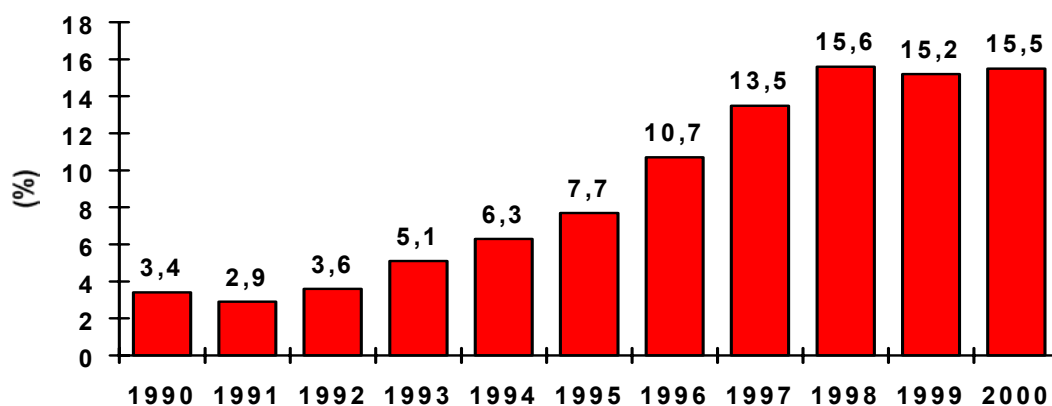
(Lähde: Kansanterveyslaitos)

Kuvio 6.

**HUUMAUSAINERIKOS PÄÄRIKOKSENA. ISTUVIEN VANKIEN PRO-
SENTTIOSUUS VANKILALASKENNASSA 1990-LUVULLA.**

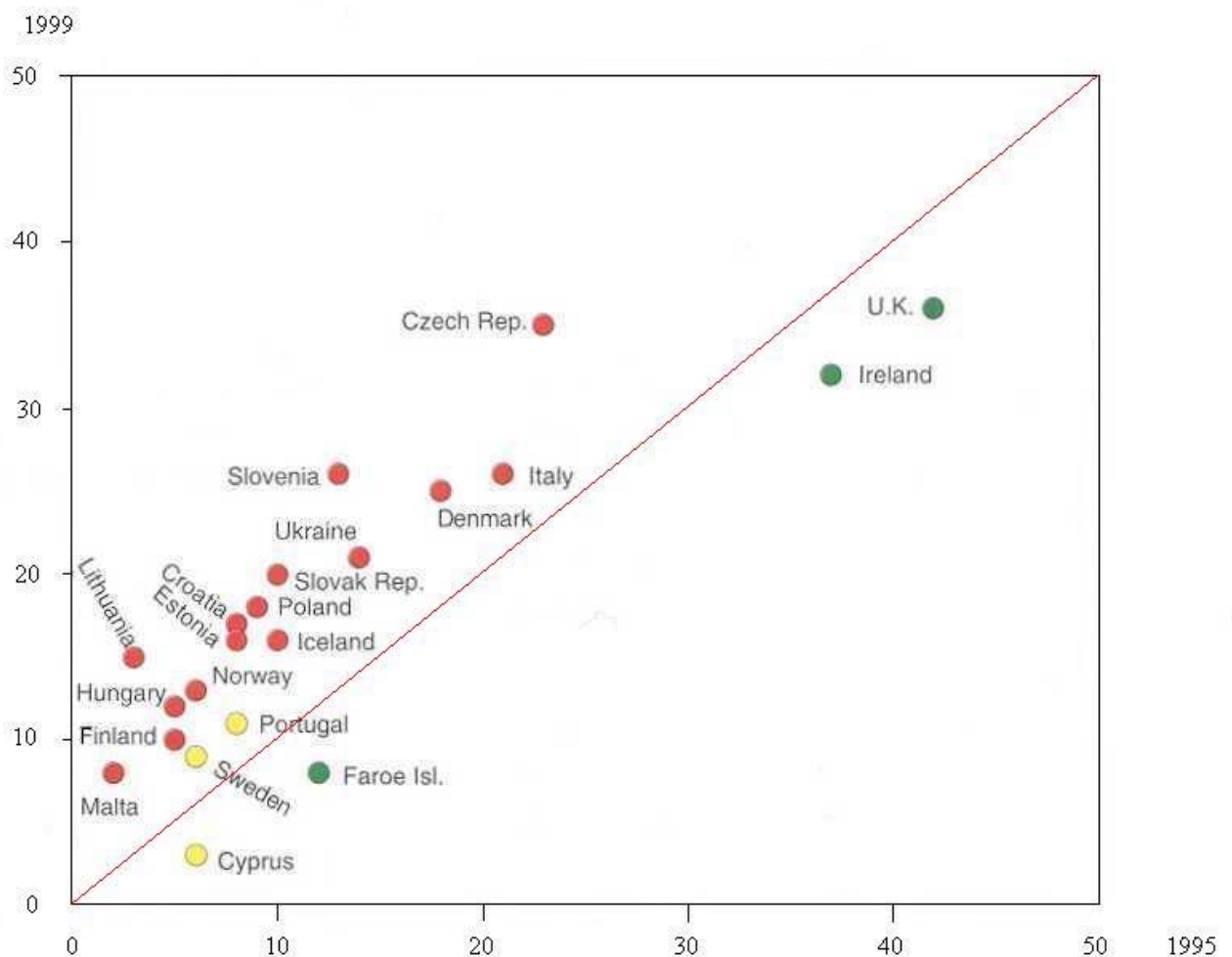
(Lähde: Stakes)

Kuvio 7.

MINKÄ TAHANSA LAITTOMAN HUUMAUSAINEEEN KOKEILUKÄYTTÖ VUOSINA 1995 JA 1999³

Keskiviivan yläpuolella olevissa maissa kokeilukäyttö on lisääntynyt ja viivan alapuolisissa maissa vähentynyt. Vuonna 1995 viisi prosenttia suomalaista kyselyyn vastanneista nuorista ilmoitti kokeilleensa laitonta huumausainetta. Vuonna 1999 osuus oli 10 prosenttia.

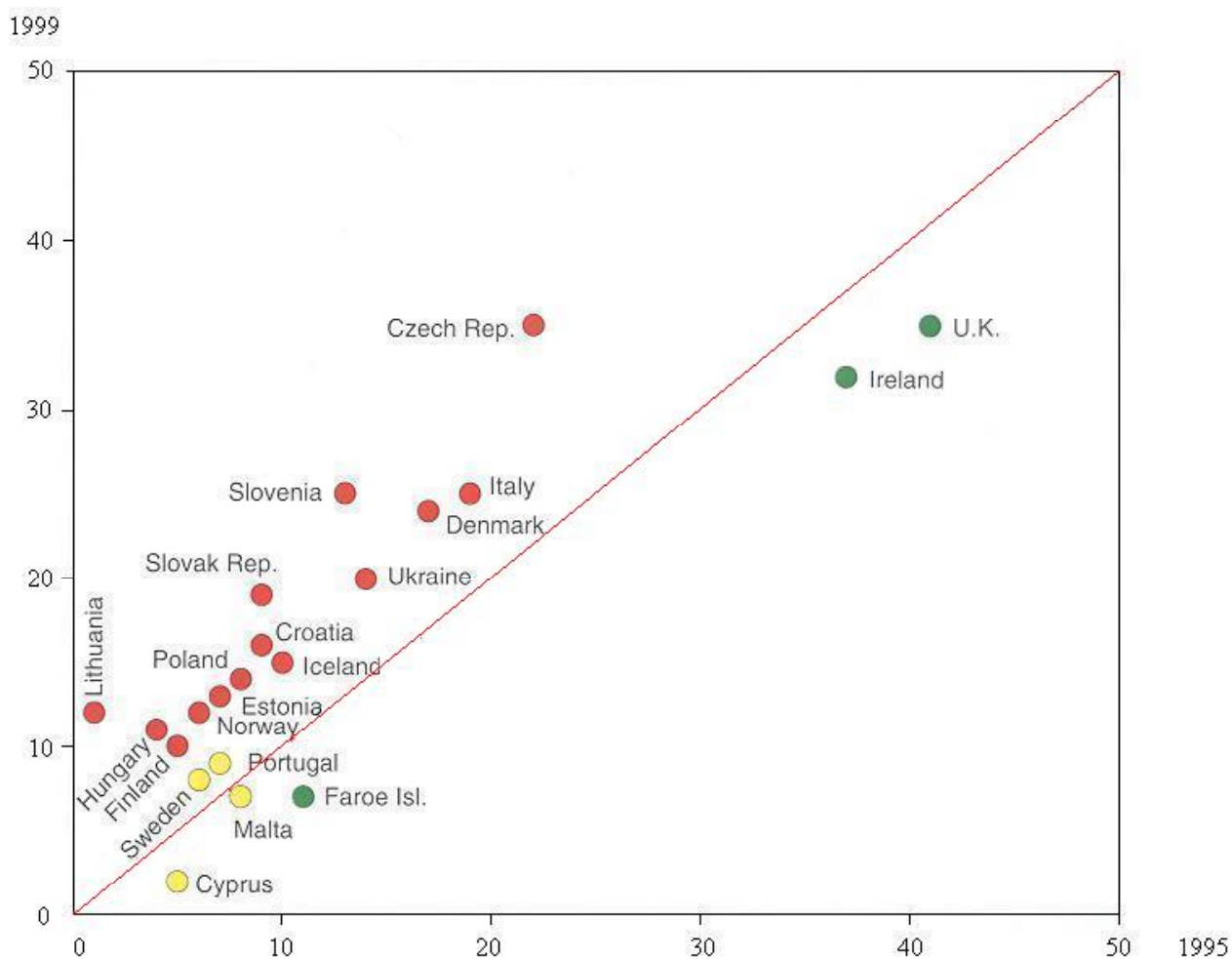

³ The 1999 ESPAD Report. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 30 European Countries. Pompidou Group, Council of Europe.

Kuvio 8.

MARIHUANAN JA HASIKSEN KOKEILUKÄYTTÖ VUOSINA 1995 JA 1999⁴

Keskiviivan yläpuolisissa maissa kokeilukäyttö on lisääntynyt ja viivan alapuolisissa maissa vähentynyt. Vuonna 1995 viisi prosenttia suomalaista kyselyyn vastanneista nuorista ilmoitti kokeilleensa marihuanaa tai hasista. Vuonna 1999 osuus oli 10 prosenttia.

⁴ The 1999 ESPAD Report. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 30 European Countries. Pompidou Group, Council of Europe.

VALTIONEUVOSTON PÄÄTÖKSEN 5.10.2000 NOJALLA SUUNNATTUJEN MÄÄRÄRAHOJEN KÄYTTÖ JA TOIMENPITEET VUOSINA 2001 JA 2002

Valtioneuvosto päätti 5.10.2000 tekemällään päätöksellä tehostaa huumausainepolitiikkaa. Päätöksen mukaan valtioneuvosto jatkaa huumausaineiden vastaista työtä vuonna 1998 hyväksytyin periaatepäätöksen linjausten mukaisesti. Päätöksessä valtioneuvosto antoi valtakunnallisen huumausainepolitiikan yhteensovittamista varten asetetulle koordinaatioryhmälle tehtäväksi valmistella pidemmän aikavälin toimenpideohjelma huumausainepolitiikan tehostamiseksi. Valtioneuvoston päätös huumausainepolitiikan tehostamisesta sisältää myös vuonna 2001 toimeenpantavat välittömät toimenpiteet.

Valtioneuvoston huumausainehjelman koordinaatioryhmän esittämien toimenpiteiden toteutumista ja huumausainepolitiikan tehostamista koskevan toimenpideohjelman käynnistymistä tarkastellaan tässä selvityksessä hallinnonaloittain.

1. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti terveyden edistämisen määrärahaa vuodelle 2001 lisättiin kuudella miljoonalla markalla. Näistä varoista 2,5 mmk suunnattiin huumausaineiden käytön ehkäisyn kehittämiseen. Huumausaineiden käyttäjien hoidon kehittämistä koskevia hankkeita rahoitettiin yhteensä 2,3 miljoonalla markalla. Huumausaineiden käyttöön liittyvien tartuntatautien ehkäisyyn ohjattiin 700 000 mk. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi valtioneuvoston huumausainepolitiikan toteutumista. Vuonna 2001 huumausaineiden käytön ehkäisyyn liittyvän koordinaation kehittämiseen käytettiin 500 000 mk ja seuraavana vuonna 38 000 euroa. Vuoden 2002 terveyden edistämisen määrärahasta ohjattiin huumeiden käyttöä ehkäiseviin ja huumehaittoja vähentäviin toimenpiteisiin 1 010 000 euroa.

Huumausainepolitiikan tehostamiseksi laaditun toimenpideohjelman mukaisesti vuonna 2002 parannettiin huumausaineiden ongelmakäyttäjien hoitoa. Huumausaineiden ongelmakäyttäjien hoitoa ja opioidiriippuvaisten lääkkeellisiä hoitoja kehittäneet työryhmät ehdottivat muutoksia opioidiriippuvaisten lääkkeellisiin vieroitus-, korvaus- ja ylläpitohoitoihin. Työryhmien muistioista järjestetyn lausuntokierroksen perusteella näitä hoitoja säätelevää sosiaali- ja terveysministeriön asetusta muutettiin. Tarkoituksena on lisätä hoitojen saatavuutta mutta samalla turvata hoidon laatu.

Huumausaineiden ongelmakäyttäjien hoidosta aiheutuviin kustannuksiin myönnettiin vuonna 2002 erityisenä valtionavustuksena 7 570 000 euroa. Lisäksi vuoden 2002 ”Valtionosuus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksiin” – määrä rahan mitoituksessa otettiin lisäyksenä huomioon 8 549 000 euroa mielenterveystyön ja palvelujen lisäämiseksi ja päihdeäitien hoidon tehostamiseksi.

Ennaltaehkäisevää ja korjaavaa huumetyötä tehdään lisäksi Rahapeliyhteisön tuotosta myönnettävien avustusten turvin. Vuonna 2002 ohjattiin useiden hankkeiden kautta 8,8 miljoonaa euroa huumeiden käytön ehkäisyyn tähtäävään valistukseen, koulutukseen ja tiedotukseen sekä huumeiden käyttäjien ja päihdeäitien hoitoon sekä hoitomenetelmien kehittämiseen.

1.1 Stakesin toimeenpanemat hankkeet

Terveysten edistämisen määrärahoilla käynnistettiin vuonna 2001 kaksi hanketta:
 ”Ehkäisevän päihdetyön moniammatillinen kehittäminen paikallistasolla” (700 000 mk)
 sekä
 ”Huumehoidon tiedonkeruu ja hoitokäytäntöjen kehittäminen” (300 000 mk).

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkoston kokoaminen kunnista aloitettiin syksyllä 2000. Verkoston tehtävänä on moniammatillisen päihdetyön edistäminen paikallistasolla, tiedonvälitys kunnan ja eri sidosryhmien (läänit, Stakes, sosiaali- ja terveysministeriö) kesken sekä olla mukana kuntien ja seutukuntien päihdestrategiatyössä, sen päivityksessä ja koordinoinnissa. Yhdyshenkilöverkoston ensimmäinen työkokousten sarja oli maaliskuussa 2001. Seminaarisarjasta koottiin mittava, osallistujien käyttöön tarkoitettu seurantaraportti. Verkostolle palkattiin maaliskuun 2001 alusta koordinaattori Stakesin ehkäisevän päihdetyön ryhmään. Vuonna 2002 järjestettiin neljä kaksipäiväistä aluetyökokousta, joihin yhdyshenkilöverkostosta osallistui lähes 200 osanottajaa. Työkokouksista koottiin raportit www.stakes.fi/neuvoa-antavat -portaaliin. Kuntatyön koordinaattori kehitti osana omaa työkuvaansa portaalin sivuille myös yhdyshenkilöille oman verkostoaineiston. Verkoston perustamisvaiheesta valmistui vuonna 2002 arviointitutkimus.

Vuoden 2001 syksyllä käynnistyi Stakesin ehkäisevän päihdetyön ja huumausaineiden seurantakeskuksen yhteistyönä ns. varhaisen varoitusjärjestelmän pilottihanke, jossa pyritään selvittämään alueen päihde- ja huumetilannetta perinteisiä tiedonkeruumenetelmiä täydentävin menetelmin. Hankkeesta on valmistunut käsikirjoitus, joka julkaistaan vuoden 2003 alussa. Neuvoa-antavat -portaaliin on myös kerätty käynnissä olevia tai vastikään päättyneitä ehkäisevän huumetyön hankkeita hanketietokannaksi. Vastaavasti laadukkaimmat hankkeet on viety EMCDDA:n EDDRA -rekisteriin. Markku Soikkelin kirja ”Miten puhua huumeista” julkaistiin keväällä 2002.

Huumehoidon tiedonkeruun kehittäminen on jatkunut vuoden 2002 aikana mm. sähköisen tiedonkeruun edistämällä, kattavuuden parantamisella sekä opioidiriippuvaisten lääkehoidon seurantaan koskevan lisäosion kehittämisellä. Vuoden 2001 aikana kehitetty huumehoidon sähköisen tiedonkeruun (Access-lomake) uusi prototyyppi otettiin käyttöön vuoden 2002 alusta. Huumehoitotiedonkeruuseen osallistuvista 184 yksiköstä liki puolet siirtyi sähköiseen raportointiin. Tulosten tilastollisen perusesityksen lisäksi huumehoitotiedonkeruuta arvioitiin vertailemalla vuosien 1998 ja 2000 aineistoja (Partanen A., Partanen, P. & Partanen J., artikkeli Yhteiskuntapolitiikka 5/2002 -lehdessä). Huumehoitotiedonkeruuseen kehitetty opioidiriippuvaisten lääkehoidon seurantaosio otetaan käyttöön vuoden 2003 alusta. Lisäksi vuoden 2002 aikana on neuvoteltu alustavasti pääkaupunkiseudun kuntien kanssa huumehoitotiedonkeruun ja sen raportoinnin alueellisesta kehittämisestä. Tiedonkeruun kattavuutta on pyritty lisäämään myös järjestä-

mällä alueellisia koulutustilaisuuksia Pohjois-Suomessa. Huumehoitotiedonkeruun toteuttamiseen liittyvä muu rahoitus vuonna 2002 tuli osittain EU:lta ja osittain Stakesilta. Valtion vuoden 2003 budjettirahoitukseen esitetty, tiedonkeruun kehittämiseen ja ylläpidon vakinaistamiseen tarkoitettu 63 000 euron lisämääräraha jäi toteutumatta.

Kesällä 2002 Stakesin oppaita –sarjassa julkaistiin laajapohjaiseen yhteistyöhön perustuvat ”Päihdepalvelujen laatusuositukset” huumehoidon sisältöjen kehittämiseksi ja tuloksellisuuden parantamiseksi. Lisäksi Stakes on tehnyt yhteistyössä KTL:n kanssa arviointitutkimusta huumeviestintä- ja paikallistoimintahankkeesta 2001-2003.

1.1.1 Stakesin muut periaatepäätöksen toteutumista edistävät toimenpiteet

Stakesin ehkäisevän päihdetyön ryhmässä on tuotettu ja jatkuvasti tuotetaan ammattitaitoa kehittävää aineistoa, mm. selvitys kuntien päihdetyön strategioista. Neuvoantavat -portaaliin on kerätty ehkäisevän työn tueksi erilaista tiedottavaa, kouluttavaa ja osaamista lisäävää aineistoa alan työvälineiksi. Lisäksi on julkaistu ”Opas koulujen ja sidosryhmien yhteistyöhön päihteiden käytön ehkäisyssä” vuoden 2002 talvella yhteistyössä Opetushallituksen ja Terveysten edistämisen keskuksen kanssa. Ammattikorkeakoulujen päihdetyön opettajat on koottu omaksi verkostokseen Ehkäisevä päihdetyö –ryhmän toimesta.

Stakesin alkoholi- ja huume tutkimusryhmä on tuottanut eri foorumeille tietoa huume-tilanteen ja huumeongelmien kehityksestä. Syksyllä 2002 on kerätty uusi väestökyselyaineisto huumeiden käytöstä ja huume kysymystä koskevista asenteista ja mielipiteistä. Ensimmäiset tulokset julkaistaan keväällä 2003. Ryhmä on osallistunut teoksen ”Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa” (Gaudeamus 2002) tuottamiseen. Teos on tarkoitettu oppikirjaksi ja tietopaketti yhteiskunnallisen keskustelun tarpeisiin.

Huume-tilanteen kansallisen yleisseurannan osana Stakes julkaisi vuoden 2002 alussa raportin ”Huumeausainetilanne Suomessa vuonna 2001” sekä sen englanninkielisen käännösversio ”National Report on the Drugs Situation in Finland 2001”, jotka ovat olemassa myös verkkoversioina osoitteessa: <http://www.stakes.fi/verkkojulk/>. Englanninkielinen versio on julkaistu myös syksyllä EMCDDA:n www-sivuilla ”Vuosisraportti Euroopan unionin ja Norjan huumeongelmasta 2002” -julkaisun sekä EU-jäsenkandidaattimaiden huume-tilannetta koskevan julkaisun yhteydessä osoitteessa: <http://annualreport.emcdda.eu.int/en/home-en.html>.

Amfetamiinien ja opiaattien ongelmakäyttäjien määrää vuonna 2001 koskeva tilastollinen arviointihanke käynnistettiin yhteistyössä sisäasiainministeriön poliisiosaston ja kansanterveyslaitoksen kanssa. Huumeiden käytön tulevaisuuden kehitystrendien arviointia varten Terveysten edistämisen kuntastrategiat -ryhmä on kouluterveyskyselyjen yhteydessä kerännyt kunnissa tietoa 14 - 16-vuotiaiden terveiskäyttäytymisestä, mm. huume kokeiluista vuosina 1996, 1998, 2000, 2001 ja 2002.

Stakes on yhteistyötahona mukana A-klinikkasäätiön koordinoimassa ja pääosin STM:n rahoittamassa Riski-tutkimuksessa (2002 - 2003), jossa seurataan pistämällä huumeita käyttävien henkilöiden riskikäyttäytymistä.

1.2 Terveyden edistämisen keskuksen huumeviestintä- ja paikallistoimintahanke 2001 - 2003

Hanke koostuu kahdesta toisiaan tukevasta kokonaisuudesta, joita Terveyden edistämisen keskus koordinoi: valtakunnallinen viestintähanke, sen koordinaatio ja arviointitutkimus sekä paikallishankkeet, niiden koordinaatio ja arviointitutkimus. Paikallishankkeiden ja valtakunnallisen viestinnän välistä yhteistoimintaa tukee paikallisen media- ja vaikuttamistyön kokonaisuus, jonka toteuttavat Terveys ry ja Suomen Elämäntapaliitto ry yhteistyössä Terveyden edistämisen keskuksen kanssa. Koko hankkeen arvioinnista vastaavat Stakes ja Kansanterveyslaitos, jotka ovat muodostaneet yhteisen arviointitutkimusryhmän ja laatineet arviointisuunnitelman. Hankkeen rahoitus koostuu terveyden edistämisen määrärahasta (1,8 mmk) ja Raha-automaattiyhdistyksen avustuksesta (2,14 mmk). Sosiaali- ja terveysministeriön määrärahasta 1,18 mmk on käytetty muiden paikallishankkeiden rahoittamiseen. Terveyden edistämisen keskuksen hallitus päätti rahoitettavista paikallishankkeista 5.6.2001.

Huumeviestintä- ja paikallistoimintahanke käynnistettiin vuoden 2001 alussa. Valtakunnalliseen viestintähankkeeseen kuuluvan media-aineiston tuotanto tehtiin kesän 2001 ja kevään 2002 aikana. Lisäksi syksyn 2002 aikana on media-aineistoa täydennetty muun muassa radio ja tv-aineistolla. Varsinainen kampanja aloitettiin syyskuussa 2001 ja se on edennyt portaittain kohdentuen eri kohderyhmiin vuoden 2002 aikana. Paikallisen media- ja vaikuttamistyön osahankkeessa on suunnitteilla paikallisia mm. päättäjille ja medialle suunnattuja huumefoorumeita ja ”elämysreittejä” sekä koulujen vanhempainiltoja. Elämysreitin yhteistyökumppaneita ovat kunnallinen raittiustoimi, koulu, alueyhdistykset ja sosiaali- ja terveysalan oppilaitokset.

1.3 Kansanterveyslaitoksen hankkeet toimenpideohjelman toteuttamiseksi

Huumeaineiden vastainen työ on yksi Kansanterveyslaitoksen painopisteistä. Kansanterveyslaitos tekee tähän liittyvää tutkimus- ja kansanterveystyötä alkaen strategisesta perustutkimuksesta ja päätyen ehkäisy- ja hoitotutkimuksiin. Kansanterveyslaitoksen osastoista työ koskee Mielenterveyden- ja alkoholitutkimuksen osastoa, Infektioepidemiologian osastoa sekä Epidemiologian ja terveyden edistämisen osastoa. Näistä ensin mainittu on saanut toimenpideohjelmaan liittyvää rahoitusta vuonna 2002; kaksi jälkimmäistä saivat toimenpideohjelmaan liittyen rahoitusta vuosina 2001 ja 2002. Mainituille osastoille on myönnetty jatkorahoitus vuodelle 2003.

Mielenterveyden ja alkoholitutkimuksen osastossa on käynnissä nuorten päihdeongelmiin ja masennukseen liittyvä hanke, joka käynnistyi vuonna 2002 ja jatkuu vuonna 2003. Määräraha vuodelle 2002 ja vuodelle 2003 on 30 000 euroa kummallekin.

Infektioepidemiologian osasto sai terveyden edistämisen määrärahasta käyttöönsä 400 000 mk vuodelle 2001 ”huumeiden käyttöön liittyvään tartuntatautien torjuntaan”. Vuodelle 2002 myönnetty määräraha oli 70 000 euroa. Moniosainen hanke on käynnistynyt 1.4.2000. Hankkeeseen kuuluu terveysneuvonnan tukeminen, riskitekijöiden kartoittaminen, molekyyliepidemiologinen seuranta, uusien yksinkertaisesti toteutettavien interventiohankkeissa käytettävien HCV- ja HIV-testien kehittäminen, ras-

kaana olevien naisten syrjäytymistutkimus, preventioaineistojen tuottaminen sekä ammattihenkilöstön koulutus.

Terveyden edistämisen tutkimusyksiköllä oli vuonna 2001 käytössään 155 000 mk ”huumekampanjan valtakunnalliseen seurantaan”. Vuosina 2002 ja 2003 määräraha oli 30 000 euroa. Ensimmäisen kerran kerättiin tietoa työikäisten suomalaisten huumeita koskevista käsityksistä kevätkesällä 2001 ennen valtakunnallisen kampanjan aloittamista (raportti valmistui vuoden 2002 alussa). Kansalaisten käsityksiä selvitetään aikuisväestön terveystutkimuskyselyn pohjalta ja tulosten analysoimista varten palkattiin tutkija syyskuu 2001. Täysipäiväisen tutkijan palkkaamisen vuonna 2001 ja siitä eteenpäin on mahdollistanut Terveyden edistämisen keskuksen antama lisärahoitus hankkeelle. Väestöarviointia jatkettiin vuonna 2002 (raportti painossa) ja arviointia jatketaan vielä vuonna 2003. Hankkeessa arvioidaan myös kampanjaan liittyvää julkista keskustelua. Kampanjan arviointia on jatkettu vuoden 2002 aikana mm. osallistumalla yhteistyössä Stakesin tutkijoiden kanssa kampanjan ylläpitämällä internet-sivuilla käydyn keskustelun analysointiin. Lisäksi on arvioitu kampanja-aineiston vastaanottoa kohderyhmissä. Vuoden 2003 alussa selvitetään, miten päihdealan ammattilaiset ovat voineet hyödyntää internet-sivustoja ja muita aineistoja työssään. Arviointia jatketaan vuonna 2003 ja sen loppuraportti valmistuu vuoden 2003 päättyessä.

1.4 Muut terveyden edistämisen hankkeet

Edellä esiteltyjen hankkeiden lisäksi terveyden edistämisen määrärahaa myönnettiin vuodelle 2001 Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen Seinäjoen toimipaikan hankkeelle ”Huumeiden verkostoituneet palveluketjut – koulutus- ja kehittämisprojekti” (200 000 mk). Huumeiden käyttäjien hoidon kehittämiseen liittyvät myös Helsingin Diakonissalaitoksen hanke ”Kohtaamispaikka – huumeriippuvuudesta toipuvien asiakasperheiden hoidon jälkeinen yhteisöllinen tukiverkosto” (300 000 mk) sekä A-klinikkasäätiön huumeiden käyttäjien hoitoon liittyvän koulutuksen kehittämistä selvittävä hanke (1,5 mmk). A-klinikkasäätiö on käynnistänyt myös ruiskuhuumeiden käyttäjien kuntoutuksen kehittämishankkeen, jota varten sille myönnettiin vuonna 2001 300 000 mk terveyden edistämisen määrärahaa. Kyseinen hanke liittyy toimenpideohjelmassa esitettyyn tavoitteeseen huumeiden käyttöön liittyvien tartuntatauti-ehkäisyä.

2. Opetusministeriön hallinnonala

Opetustoimessa toimenpideohjelman painotus on huumeiden käytön ennaltaehkäisyssä. Lähtökohdista on ehkäistä huumeiden kysyntää valistuksen avulla sekä huumeiden käytölle vaihtoehtoja toimintaa tarjoamalla. Ennaltaehkäisevää työtä tehostettiin vuosina 2001 - 2002 myös henkilöstökoulutuksen avulla. Koulutuksen tavoitteena on parantaa nuorten kanssa toimivien taitoja tunnistaa, kohdata ja käsitellä huumeongelmaa sekä tukea nuoria parhaalla mahdollisella tavalla.

Opetusministeriön hallinnonalalla valtioneuvoston periaatepäätöksen toimenpiteiden perustana pidetään pitkäjänteistä, tavoitteellista ja päivittäistä perustoimintaa niin

kouluissa kuin nuorisotyössä ja -toiminnassa. Erityisen tärkeänä pidetään yhteistyön tehostamista hallinnon ja toiminnan kaikilla tasoilla sekä kansainvälisten kokemusten vaihtoa ja yhteistyötä, periaatepäätöksen linjausten mukaisesti.

2.1 Nuorten työpajoissa tehtävä ennaltaehkäisevä huumetyö

Opetusministeriö ohjasi vuonna 2001 yhteensä 2 330 000 markkaa nuorten työpajoissa tapahtuvaan ennaltaehkäisevään huumetyöhön ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Käytetystä määrärahasta kaksi miljoonaa markkaa on veikkauksen tuoton ns. säästövaroja, jotka on osoitettu käytettäväksi työpajatoiminnan ehkäisyyn ja ennaltaehkäisevään huumetyöhön. Samaan tarkoitukseen myönnettiin vuoden 2001 määrärahasta 330 000 mk.

Määrärahalla tuetaan yhteensä kahdeksatoista hanketta, joita toteutetaan eri puolilla Suomea mm. yhteistyössä valtakunnallisten nuorisokeskusten kanssa. Osassa hankkeita toimitaan suoraan nuorten kanssa mm. järjestämällä huumeongelmallisille ja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille elämönhallintaa tukevia kursseja ja vastaavaa toimintaa soveltaen erilaisia nuorisokasvatusmenetelmiä. Osassa hankkeita koulutetaan nuorten kanssa työskenteleviä, kuten nuorisojärjestöjen työntekijöitä ja vapaaehtoisia toiminnan vetäjiä toimimaan huumeeksymysten parissa. Lisäksi tuetaan kunnallisen nuorisotyön toimintaedellytyksiä.

Kaikki kahdeksantoista hanketta ovat aloittaneet toimintansa. Toiminnan edistämiseksi ja tietojen vaihdon tehostamiseksi pidettiin vuoden 2001 helmikuussa seminaari, jossa olivat mukana kaikkien hankkeiden edustajat sekä joukko huumeeksymysten asiantuntijoita. Vastaava seminaari pidettiin myös lokakuussa 2001.

Vuosina 2002-2003 toteutetaan hanke, jonka tavoitteena on kehittää nuorten työpajoilla tehtävää huumetyötä, erityisesti parantaa työpajatoiminnan valmiuksia käsitellä huumeasioita sekä tehdä esityksiä ja suosituksia nuorten huumeaineiden käytön ja niiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi. Hanke toteutetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kanssa.

2.2 Muu nuorten huumeiden käyttöä ennaltaehkäisevä työ

Vuoden 2002 valtion talousarviossa oli 841 000 euron määräraha nuorten ennaltaehkäisevään huumetyöhön momentilla 29.99.51 (Nuorten työpajatoiminnan kehittäminen ja ennaltaehkäisevä huumetyö, koko momentilla 1 648 miljoonaa euroa). Opetusministeriö julkaisi avoimen 15.2.2002 päättyvän haun momentin tarkoitusta toteuttaviin hankkeisiin. Määräaikaan mennessä tuli 118 hakemusta, joiden loppusumma on 2 973 664 euroa. Määräraha jaettiin 70:lle hankkeelle kuntien nuorisotoimessa, järjestöissä ja vastaavissa työskentelevän henkilöstön ja vapaaehtoistoiminnassa olevien koulutukseen ja harjaannuttamiseen sekä ennaltaehkäisevän työn edellytysten parantamiseen. Vuoden 2003 valtion talousarviossa oli edellisvuotta vastaavalla tavalla 840 000 euron määräraha. Määräaikaan mennessä tuli 98 hakemusta. Määrärahan jakoa koskevat päätökset tehdään maaliskuussa 2003.

Opetushallitus on osana opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusta osoittanut päihdekoulutukseen ja ennaltaehkäisevän huumeiden koulutukseen, vuonna 2001 639 110 euroa ja 196 130 euroa vuonna 2002. Määrärahalta on koulutettu yhteensä 4 391 henkilöä. Näistä Opetusalan koulutuskeskus on kouluttanut 3 950 henkilöä. Koulutuksen tavoitteena on ollut soveltaa kansallista huumestrategiaa siten, että koulutuksella voidaan lisätä oppilaitosten johdon sekä opetus- ja oppilashuoltohenkilöstön tietoa ja ymmärrystä huumeiden käytön ehkäisemiseksi, auttaa tunnistamaan tuen tarpeessa olevat oppilaat ja opiskelijat, harjoittaa valmiuksia puuttua lasten ja nuorten päihdekokeiluihin ja päihteiden käyttöön, antaa välineitä oppilaitoskohtaisen toimenpideohjelman laatumiseen osana oppilashuollon suunnitelmaa sekä tukea terveystieteiden ja terveyskasvatuksen tavoitteiden toteutumista.

Osana opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusta on toteutettu myös oppilashuoltoa ja moniammatillista yhteistyötä koskevaa koulutusta. Oppilashuollon ja ohjaustoiminnan koulutuksen tavoitteena on ollut edistää koulujen oppilashuoltoa ja ohjaustoimintaa osana koulun opetussuunnitelmaa ja opetustyötä, uudistaa koulun sisäisiä toimintamuotoja sekä kehittää moniammatillisia alueellisia asiantuntijaverkostoja. Kolmen opintoviikon mittaiseen koulutukseen on osallistunut 168 henkilöä vuonna 2001 ja 110 vuonna 2002.

3. Sisäasianministeriön hallinnonala: Poliisitoimen selvitys

Valtioneuvoston päätöksen nojalla poliisille suunnattiin 10 miljoonan markan lisämääräraha huumerikollisuuden katutason torjuntatyön tehostamiseksi. Tavoitteena oli puuttua yhä julkisemmaksi ja häiritsevämmäksi tulleeseen huumeaineiden myyntiin ja muuhun levittämiseen.

Poliisi sijoitti määrärahaa 35 henkilötyövuoden verran seuraavasti:

- Etelä-Suomen lääni ja pääkaupunkiseutu, 20 htv
- Länsi-Suomen lääni, 10 htv
- Oulun lääni, 5 htv

Lisäksi kohdennettiin jo olemassa olevia resursseja katutason valvontaan 26 henkilötyövuodella. Itä-Suomen läänin, Lapin läänin ja liikkuvan poliisin yksiköt veloitettiin tehostamaan valvontaa ilman lisärahoitusta yhteensä 14 henkilötyövuodella. Lisäresursit on kohdennettu keskitetyksi yksiköihin, joissa on jo olemassa vaativien huumerikosten tutkintaryhmä ja rikostiedustelua. Pääkaupunkiseudulla on alueen poliisilaitoksen kattava projektiorganisaatio ja siihen liitetty panostuksen ja tulosten seurantajärjestelmä.

Resurssijärjestelyt on toteutettu vuoden 2001 keväällä. Nämä ja jo ennestään huumeainetorjunnassa olevia resursseja koskeva seurantajärjestelmä ovat toimineet 1.1.2001 alkaen. Ilmisaatettujen rikosten luokittelu vaatii vielä lisäseurantaa ja kentän ohjausta.

Poliisiammattikorkeakoulu on käynnistänyt tutkimushankkeen viranomaisten toimien vaikuttavuudesta pääkaupunkiseudulla ja Tampereella. Lisäksi keskusrikospoliisiin on sijoitettu kouluttaja toteuttamaan poliisin viime vuonna uudistettua huumeiden torjuntakoulutusta.

Poliisin ylijohdo on suorittanut lähes kaikissa katutaso valvontaa suorittavissa yksiköissä joko kenttäkäynnin tai järjestänyt koulutuspäivän. Toiminta on ollut kentältä saadun palautteen perusteella tehokasta ja vaikuttavaa. Huumausaineita on saatu haltuun suuria määriä, välittäjiä on pidätetty ja vangittu ja oheisrikollisuutta on selvitetty merkittävässä määrin. Monen välityspisteen toiminta on kyetty keskeyttämään tai lopettamaan toistaiseksi.

Katutaso huumetorjunnan työskentelymalli on osoittautunut siinä määrin tehokkaaksi, että sen laajentaminen koko maan kattavaksi on perusteltua. Poliisin tulisikin kyetä osoittamaan tähän toimintaan lisäresursseja. Myös tutkintaan ja hoitoonohjauksen kehittämiseen tulisi voida panostaa enemmän. Tavoitteena on esitutkinnan korkean tason säilyttäminen sekä ennaltaehkäisevän ja rikoskierrettä katkaisevan toiminnan kannustaminen.

4. Oikeusministeriön hallinnonala

Valtioneuvoston huumausainepoliittisen päätöksen nojalla oikeusministeriön hallinnon-alalle suunnattiin määrärahoja vuodelle 2001 yhteensä 6,5 miljoonaa markkaa, joihin sisältyy syyttäjälaitoksen toimintamenoja (2,5 mmk) sekä rangaistusten täytäntöönpanoon liittyviä toimintakuluja (4 mmk).

4.1 Syyttäjälaitoksen toimintamenot

Huumausainerikosten torjunnan tehostamista koskevan valtioneuvoston päätöksen perusteella valtakunnansyyttäjä määräsi 1.2.2001 alkaen kahden vuoden ajaksi Valtakunnansyyttäjänvirastoon yhden valtiosyyttäjän ja paikallisiin syyttäjäyksiköihin seitsemän kihlakunnansyyttäjää, joiden tehtävien painopistealueena ovat olleet huumausainerikokset. Kihlakunnansyyttäjistä Helsinkiin on sijoitettu kolme, Espooseen yksi, Vantaalle yksi, Turkuun yksi ja Tampereelle yksi. Sekä valtiosyyttäjän että kihlakunnansyyttäjien määräksiä on jatkettu vuoden 2003 loppuun saakka.

Edellä mainittujen kahdeksan huumausainerikosten erityissyyttäjän toimenkuvan keskeisenä piirteenä on ollut laajojen ja vakavien törkeiden huumausainerikosten syyteharjonta ja ajaminen eri oikeusasteissa. Näin ollen he ovat hoitaneet yksiköissään suurimman osan törkeistä huumausainerikoksista vangittujen henkilöiden jutuista. Huumausainerikosten erityissyyttäjät eivät ole olleet pelkästään oman sijoitusyksikkönsä lisäresursseina, vaan he ovat ajaneet juttuja myös oman sijoitusyksikkönsä ulkopuolella. Lisäksi heidän työhönsä on kuulunut muiden syyttäjien koulutus. He ovat vastanneet yhdessä huumausainerikosten avainsyyttäjien kanssa 1.9.2001 voimaan tulleeseen huumausaineen käyttörikosuudistukseen liittyvästä, maan kaikille syyttäjille tarkoitetusta koulutuksesta ja neuvonnasta. Erityissyyttäjien toimenkuvaan kuuluu myös osallistuminen erilaisiin työryhmiin ja viranomaisneuvotteluihin, esitutkintayhteistyön kehittäminen sekä huumausainealaan liittyvä kouluttautuminen oman ammattitaidon monipuoliseksi ylläpitämiseksi ja neuvonnan tason turvaamiseksi.

Huumausainerikosten syyttäminen ja muu erityissyyttäjien toimenkuvaan kuuluvien tehtävien hoitaminen koordinoidaan Valtakunnansyyttäjänvirastosta. Tämän vuoksi Valtakunnansyyttäjänvirasto on seurannut valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti huumausainerikosten torjuntaan myönnettyillä varoilla tapahtuvaa huumausainerikosasioiden käsittelyä ja muuta erityissyyttäjien toimenkuvaan liittyvää toimintaa. Erityissyyttäjien sijoitusvirastoista on kerätty tietoja siellä käsiteltävistä huumausainerikosasioista sekä erityissyyttäjien ajankäytöstä muiden toimenkuvaansa kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Seurantajärjestelmä on kehitetty yhteistyössä sijoitusyksikköjen kanssa.

4.2 Rangaistusten täytäntöönpano

4.2.1 Kriminaalihuolto

Kriminaalihuoltolaitoksen pääkaupunkiseudun aluetoimistoihin perustettiin 1.8.2001 lukien kolme uutta virkaa ja myöhemmin vielä yksi. Virkojen avulla aluetoimistot ovat käynnistäneet hankkeen, jolla on tarkoitus varmistaa, että valvontaan määrättyt ehdonalaisesti vapautuneet huumausaineongelmaiset, jotka ovat vankilassa osallistuneet päihdeohjelmiin, jatkaisivat myös vapauduttuaan päihdehuollon piirissä. Tarkoituksena on mm. luoda yhteistyöverkosto huumehoitopaikkoihin sekä turvata hoitojatkumo pääkaupunkiseudun vankiloiden päihdevapailta osastoilta ja päihdekuntoutusohjelmista vapautuville valvottaville. Hankkeeseen käytetään vuonna 2002 arviolta 160 000 euroa.

4.2.2 Vankeinhoito

Valtioneuvoston päätöksen perusteella myönnetyn määrärahan lisäksi vankiloiden päihdetyöhön on kohdennettu muita toimintamäärärahoja siten, että päihdetyön kehittämiseen käytettiin vuonna 2001 yhteensä 8,8 miljoonaa markkaa. Vankiloiden päihdevalvontaan ohjattiin 1,5 mmk ja päihdekuntoutukseen 7,3 mmk. Vuonna 2002 päihdetyöhön käytetään kaikkiaan arviolta 2 500 000 euroa. Päihdetyötä varten on vuosina 2001 - 2002 perustettu yhteensä 48 uutta virkaa, jotka on vakinaistettu vuoden 2002 lopulla. Päihdevalvonnan kehittämisessä yleistavoitteena on olemassa olevien resurssien tehokkaampi käyttö päihdevalvonnassa. Päihdeettömällä osastoilla ja vankiloissa satunnaisesti otettavien päihdetestien määrän lisääminen on määritelty vankiloiden tulostavoitteissa. Huumetesteihin on vuodelle 2002 osoitettu 252 000 euroa. Sylkitestereitä on kokeiltu neljässä vankilassa, mutta kokeiluja ei ole jatkettu. Lisäksi on tuettu huumekoirien hankintaa vankiloihin.

Päihdekuntoutukseen liittyvistä kehittämishankkeista ja niiden rahoittamisesta on sovittu vankiloiden kanssa tulostavoitehankkeissa. Asetettuihin tulostavoitteisiin kuuluu päihdeinformaation ja hoitomotivoinnin voimakas lisäys nykyresurssien puitteissa. Vuonna 2002 informointi- ja motivointiohjelmiin on osallistunut noin puolet vangeista (44 % vuonna 2001). Katkaisu- ja vierotushoidon tehostamista varten on perustettu vuonna 2001 kuusi virkaa (1,1 mmk). Niinikään päihdeohjelmien ja vapautteen valmentavien ohjelmien määrää on lisätty ja Kisko-ohjelma on käynnistetty myös Itä- ja Pohjois-Suomen vankeinhoitoalueilla. Ohjelmiin osallistui vuonna 2002 28 % vangeista, kun osuus edellisellä vuonna oli 25 %. Opioidiriippuvaisten vieroitus-, kor-

vaus- ja ylläpito-ohjelmien järjestämistä vankiloissa selvittävä työryhmä on saanut työnsä päätökseen vuoden 2002 lopussa.

5. Valtiovarainministeriön hallinnonala: Tullihallituksen selvitys

Valtioneuvoston 5.10.2000 tekemällä päätöksellä huumausainepolitiikan tehostamisesta valtiovarainministeriön hallinnonalalle ja nimenomaisesti tullilaitoksen toimintamenoihin osoitettiin vuoden 2001 budjettiin kolmen miljoonan markan lisämääräraha. Tällä ns. "huumerahalla" edellytettiin tullilaitoksen henkilöresursseja suunnattavaksi erityisesti valtakunnan rajoilla ja tavarakuljetusten lastaus- ja purkupaikoilla tapahtuvaan valvontaan. Lisämäärärahan konkreettisiksi käyttökohteiksi ilmoitettiin huumausainekoirien ja niiden ohjaajien sekä huumausainetutkintaan erikoistuneiden rikostutkijoiden lukumäärän lisääminen.

Tullilaitoksen sisäisesti päätettiin kolmen miljoonan markan yksityiskohtaisemmista käyttökohteista. Tullihallituksen ja tullipiirien kesken sovittiin, että rahalla palkataan huumerikostorjuntatyötä tekemään 11 henkilöä. Määrärahasta osa osoitettiin uusille koiraohjaajille järjestettävän ylimääräisen huumausainekoirakurssin toteuttamiseen. Edellä mainitusta 11 uudesta huumerikostorjuntahenkilöstä yksi sijoitettiin Tullihallituksen valvonta- ja tarkastusyksikköön toimimaan huumausainekoirakouluttajana tullilaitoksen koirakoululla. Loput kymmenen henkilöä sijoittuivat aluehallintoon huumerikosten tutkinnanjohtajiksi (3), huumerikostutkijoiksi (3) ja huume-koiraohjaajiksi (4).

Lisäksi määrärahalla kehitettiin tullilaitoksen valmiuksia käyttää telekuuntelua törkeiden huumausainerikosten selvittämisessä. Vuonna 2001 henkilöressurssien kohdentamiseen käytetty määräraha siirrettiin tullilaitoksen määrärahakehykseen, mikä mahdollisti huumausainerikollisuuden torjuntaan kohdennetun henkilöstön virkojen vaki-naistamisen vuonna 2002.

Valtioneuvoston huumausaineohjelman koordinaatioryhmän toimenpideohjelmassa huumausainepolitiikan tehostamiseksi vuosille 2001 - 2003 on tullilaitos mainittu toteuttajana kolmessa kohdassa.

1) Valvontatoimet (kohta 13):

PTR-viranomaisten yhteinen huumausainestrategia vahvistettiin vuoden 2001 alussa. PTR-viranomaisten välistä yhteistyötä tehostaviin toimenpiteisiin on ryhdytty strategian mukaisesti. Strategian perusteella perustettiin neljä erillistä selvitystyöryhmää: (1) miettimään mahdollisuutta perustaa PTR-viranomaisten yhteisiä, pysyviä tutkintaryhmiä sekä (2) selvittämään toimenpiteitä ja kustannuksia sen varmistamiseksi, että kaikilla PTR-viranomaisilla on omia tehtäviään suorittaessaan käytössään kaikki huumerikostorjunnan kannalta olennainen tieto. Lisäksi (3) selvitetään valtakunnan rajoilla tapahtuvan huumausainevalvonnan resursseja ja (4) tehdään koulutus suunnitelma erityisen PTR-huumausainekoulutuksen järjestämiseksi.

Maaliskuussa 2001 tuli siirtyä käyttämään poliisihallinnon tutkinta- ja virka-apujärjestelmää. Aiemmin sekä tullilla että poliisilla oli omat erilliset RIKI-järjestelmät,

mutta yhden yhteisen järjestelmän avulla molemmat viranomaiset voivat vaivattomasti ja nopeasti saada kattavan tiedon rikosilmoitustilanteesta.

Kaikki kolme PTR-viranomaista pitivät 15.2.2001 yhteisen, valtakunnallisen huumeilastojen julkistamistilaisuuden. Lisäksi vireillä on erilaisia yhteishankkeita uuden tekniikan ja muun välineistön hankkimiseksi. Toukokuussa 2001 tulli ja rajavartiolaitos kytkettiin mukaan poliisin organisoimaan lähialueyhteistyöhön Viron kanssa (FINEST-ryhmä).

Vuonna 2002 tullilaitos osallistui poliisin koordinoimaan maalitoimintaan, jonka tavoitteena on tehostaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa Suomessa. Poliisin kanssa on sovittu maalitoiminnan kehittämisestä ja tullilaitoksen kytkemisestä entistä tiiviimmin mukaan toimintaan.

Huumausainerikollisuuden torjuntaan liittyvää PTR-yhteistyötä on kehitetty muodostamalla viranomaisten yhteisiä rikostiedusteluryhmiä. PTR-viranomaiset ovat lisäksi suunnitelleet huumausainerikollisuuden torjuntaan liittyvää yhteistä koulutusta, jota tullaan järjestämään ensimmäisen kerran vuonna 2003. PTR-viranomaiset pitivät vuonna 2002 edellisen vuoden tapaan yhteisen huumausainetilastojen julkistamistilaisuuden.

2) Valvontatoimet (kohta 15):

Henkilöressurssien lisäys on toteutettu toimenpideohjelman mukaisesti. Valtiovarainministeriö ja Tullihallitus ovat aloittaneet toimenpideohjelmassa ehdotetut lainvalmistelutyöt epäkonventionaalisten tutkintatoimenpiteiden käyttöönottamiseksi myös tulliviranomaisten suorittamassa esitutkinnassa.

Vuodelle 2002 tullilaitokselle ei myönnetty erillistä määrärahaa huumausainerikollisuuden torjunnan tehostamiseksi. Tullilaitos on toimintamäärärahojensa puitteissa parantanut valmiuksiaan huumausainerikollisuuden torjumiseksi hankkimalla huumausainerikostorjunnassa käytettäviä teknisiä apuvälineitä sekä kehittämällä työmenetelmiä ja rikostorjunnan tietojärjestelmiä. Lainvalmistelua epäkonventionaalisten tutkintamenetelmien käyttöönottamiseksi tullissa on jatkettu.

3) Kansainvälinen yhteistyö (kohta 20):

Schengenin sopimuksen soveltaminen alkoi 25.3.2001. Schengenin yleissopimuksen poliisiyhteistyön alueella PTR-viranomaiset ovat valmistelleet pohjoismaista pöytäkirjaa, joka kohdistuu erityisesti rajat ylittävään viranomaisyhteistyöhön.

Yhteistyötä Baltian maiden ja Venäjän viranomaisten kanssa on jatkettu huumausainerikollisuuden torjumiseksi. Suomen ja Venäjän PTR-viranomaisten välillä järjestettiin helmikuussa 2001 ensimmäinen yhteiskokous. Lisäksi tullilla on ulkomailla kaksi huumausaineyhdysmiestä. Yhdysmiehet ovat Tallinnassa ja Liettuassa, joihin on sijoitettu pohjoismaainen (PTN) huumausaineyhdysmies. Molemmat ovat aktiivisesti mukana huumausainerikollisuuden torjuntaan liittyvässä operatiivisessa työssä.

6. Ulkoasiainministeriön hallinnonala

Ulkoasiainministeriön hallinnonalalla huumausaineiden vastainen työ huomioidaan kehitys- ja lähialueyhteistyössä. Lähialueyhteistyövaroista Suomi on tukenut useita huumausainetorjuntaan liittyviä hankkeita Venäjällä ja Baltian maissa. Vuosina 1999-2000 päättyneissä hankkeissa on tuettu Venäjän huumausainerikollisuustutkinnan koulutusprojektia, Viron huumausainetorjunnan vahvistamista, Viron sosiaalihuollon alueellisia kehittämiskeskuksia ja niiden pilottiprojekteja sekä tullialan yhteistyötä Venäjän federaation lähialueiden kanssa.

Vuosina 1999 - 2001 toteutettuun ”Päihteet Suomen lähialueilla” -hankkeeseen suunnattiin 500 000 markkaa. Hankkeen vastuuministeriönä oli sosiaali- ja terveysministeriö. Niinikään vuosina 1999 - 2001 ulkoministeriö rahoitti suomalaisen apulaisasiantuntijan työskentelyä UNDCP:n Moskovan toimistossa 1 198 648 markalla. Maaliskuussa 2001 tehtiin päätös Luoteis-Venäjän huumeselvityksen tukemisesta (100 000 USD). Selvityksen laatii YK:n huumetorjunnan ja rikollisuuden ehkäisyn toimiston Moskovan alue-toimisto.

Vuodesta 2000 alkaen ulkoministeriö on rahoittanut Suomen ja Viron välistä huumausainerikostorjuntaa 400 000 markalla sekä tukenut Lapin lääninhallituksen ja Barentsin alueen yhteistyötä 450 000 markalla. Molemmissa hankkeissa vastuuministeriönä on sisäasiainministeriö.

Vuosina 1999 ja 2000 Suomi myönsi YK:n huumausaineohjelmalle yleisavustuksena yhteensä neljä miljoonaa markkaa. Tämän lisäksi Suomi on vuodesta 1999 tukenut Perussa huumausaineviljelylle vaihtoehtoisia hankkeita. Vuonna 2001 hankkeisiin käytettiin 1 200 000 markkaa.

Vuonna 2002 Suomi on UNDCP:n kautta avustanut huumeviljelyn vastaista hanketta Afganistanissa (505 000 €) sekä Uzbekistanissa Hayretonin raja-aseman toiminnan kehittämistä (200 000 €). Lisäksi Suomi tuki suomalaisen apulaisasiantuntijan työskentelyä UNDCP:n Moskovan toimistossa (81 000 €).

TOIMINTASUUNNITELMA HUUMAUSAINEPOLITIIKAN TEHOSTAMISEKSI VUODELLE 2003

1. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Vuoden 2003 terveyden edistämisen määrärahan käyttösuunnitelmassa on huumausaineiden käytön ehkäisyyn sekä huumausaineiden käyttäjien hoidon kehittämiseen 13 hankkeelle osoitettu yhteensä 833 000 euroa. Määrärahalla tuetaan erityisesti lasten ja nuorten huumeiden käyttöä ehkäiseviä hankkeita sekä hankkeita, joiden tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen syrjäytymiskehitykseen. Ennaltaehkäisevään huumetyöhön osallistuvien valmiuksia ja ammattitaitoa sekä vanhempien ja vertaisryhmien toimintaedellytyksiä parannetaan. Huumehaittojen vähentämiseksi korvaus- ja ylläpito-hoidon henkilöstöä koulutetaan sekä huume-hoidon seuranta parannetaan. Lisäksi kehitetään ja otetaan käyttöön tartuntatautien leviämistä ehkäiseviä toimintamalleja. Varsinaisten huume-hankkeiden ohella terveyden edistämisen määrärahalla rahoitetaan lukuisia ehkäisevän päihdetyön hankkeita, joissa huumausaineiden käytön ehkäisyllä on keskeinen rooli. Vuonna 2003 päihdehankkeisiin käytetään kaiken kaikkiaan noin 3 miljoonaa euroa.

Edellisen vuoden tapaan vuodelle 2003 on myönnetty erityisenä valtionavustuksena 7 570 000 euroa huumausaineiden ongelmakäyttäjien hoidosta aiheutuviin kustannuksiin. Valtionavustus kunnille huumeiden käyttäjien hoitoon on tarkoitettu myönnettäväksi hoitoon hakeutuneiden huumeiden käyttäjien palveluohjauksen järjestämiseen, hoidon ja kuntoutuksen tehostamiseen sekä opioidiriippuvaisten henkilöiden vieroitus-, korvaus- ja ylläpito-hoidon lisäämiseen valtioneuvoston asetuksella tarkemmin määräämin perustein.

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa huumausainepolitiikan koordinoinnista. Huumausaineiden käytön ehkäisyyn liittyvän koordinaation kehittämistä rahoitetaan terveyden edistämisen määrärahalla (45 000 euroa). Määrärahalla rahoitetaan lisäksi vuosina 2002 ja 2003 toteutettava ”Ehkäisevän huumetyön kehittäminen nuorten työpajoilla” -hanke (24 000 euroa). Hankkeen ohjausryhmä, jonka tehtävänä on vuonna 2002 ollut valmistaa nuorten työpajoille tarkoitettu huumetyön ohjeistus ja arvioida työpajojen ohjaajien huumeisiin liittyvää koulutusta sekä tehdä ehdotukset sen kehittämistä jättää raporttinsa helmikuun alussa.

Rahapeliyhteisön avustuksia hakevien määrä ja ennaltaehkäisevään ja korjaavaan huumetyöhön tarkoitettujen avustusten määrä kasvavat jatkuvasti. Vuonna 2003 Rahapeliyhteisön tuotosta ohjataan useiden hankkeiden kautta 9 miljoonaa euroa huumeiden käytön ennaltaehkäisyyn ja hoidon kehittämiseen tähtääviin hankkeisiin.

Toimenpideohjelman mukaisesti Kansanterveyslaitoksella, Terveyden edistämisen keskuksella ja Stakesilla on omat huumeiden käytön ehkäisyyn ja hoitoon liittyvät hankkeensa.

Kansanterveyslaitos

Kansanterveyslaitos on tehnyt vuodelle 2003 terveyden edistämisen määrärahajakoesityksen, jossa on mukana kolme hanketta: nuorten päihdeongelmat, varhaistunnistaminen ja hoito (25 000 euroa), valtakunnallisen huumeekampanjan seuranta (25 000 euroa) sekä huumausaineiden käyttöön liittyvien tarttuvien tautien torjunta (70 000 euroa). Viimeksi mainittuun osioon kuuluu mm. terveysneuvontatoiminnan edelleen kehittäminen yhdessä kuntien ja A-klinikkasäätiön kanssa, tehostettu epidemioiden ja riskitekijöiden seuranta, toiminnan evaluaatio ja ammattihenkilöstön koulutus.

Huumausainelaboratorioiden merkitys on huumevalvonnassa keskeinen, joten laboratorioiden jatkuva kehittäminen ja niiden ajanmukainen toimintavalmius tulee taata. Kansanterveyslaitoksen huumelaboratorioilla ja huumetutkimuksella on tärkeä tehtävä huumeiden käytön ennaltaehkäisyssä, varhaisessa toteamisessa, hoidon seurannassa ja rikosten torjunnassa sekä eräiden riskialttiiden ammattien osalta huumeiden käytön tunnistamisessa. Näiden tehtävien toteuttaminen edellyttää erityistä Kansanterveyslaitokselle osoitettua kohdennettua tukea huumausainepolitiikan tehostamiseen tarkoitetuista määrärahoista vuodesta 2003 alkaen.

Terveyden edistämisen keskus

Terveyden edistämisen keskuksen koordinoima valtakunnallinen huumeviestintähanke käynnistettiin elokuussa 2001, jota seurasi kampanjan yleislanseeraus mediassa sekä nuoriin aikuisiin suunnattu viestintä. Kampanjasta tiedotettiin laajasti eri sidosryhmille. Viestinnän toisessa vaiheessa vuonna 2002 lähestyttiin sarjallisesti eri kohderyhmiä, joita olivat: 1) nuoret (alle 18-vuotiaat), opettajat, vanhemmat, elinkeinoelämä ja toimittajat, 2) sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ja muut viranomaiset, vanhemmat sekä kuulovammaiset. Näistä kutakin lähestyttiin eri viestein ja medioin, TV:n, radion, lehtien, esitteiden, internetin ja tapahtumien avulla. Seuraavassa vaiheessa vuonna 2003 kohdennetaan viestintää edelleen erityisesti nuoriin, vanhempiin ja päättäjiin. Valtakunnallisen viestinnän tueksi kunnat ja ehkäisevän päihdetyön järjestöt järjestävät alueellista toimintaa, tiedotustilaisuuksia ja tapahtumia sekä tuottavat aineistoja. Hankkeen laajan arviointitutkimuksen toteuttavat yhteistyössä Stakes ja Kansanterveyslaitos.

Stakes

Huumetilanne:

Vuonna 2003 analysoidaan ja raportoidaan syksyllä 2002 kerätty huumeiden käyttöä ja huumemielipiteitä koskeva laaja väestökyselyaineisto (15 - 69-vuotiaat). Tulosten pohjalta voidaan arvioida huumeiden käytön levinneisyyttä ja kehityssuuntaa sekä huumausainepoliittisen mielipideilmaston muutosta. Maaliskuussa 2003 uusitaan 15 - 16-vuotiaiden koululaisten päihteen käyttöä koskevan ESPAD -tutkimuksen aineistonkeruu. Tutkimus on kansainvälinen, mikä mahdollistaa Suomen tilanteen vertaamisen muihin maihin. Amfetamiinien ja opiaattien ongelmakäyttäjien määrästä tehdään

uusi arvio vuoden 2001 rekisteritiedoin. Mukana hankkeessa ovat Stakesin lisäksi poliisi ja kansanterveyslaitos.

Hoito- ja huoltokentän ja sitä koskevan seurannan, tutkimuksen ja kehittämisen vahvistaminen:

Huumehoidon ja huumeongelmaisten tuen laajentaminen edellyttää, että huumehoidon järjestelmä otetaan nykyistä systemaattisemman seurannan ja kehittämisen kohteeksi. Systemaattinen ja kattava seurantajärjestelmä edellyttää sähköisen tiedonkeruun tehostamista.

Huumausaineiden ja lääkeaineiden väärinkäyttäjien hoidon seurantajärjestelmän kehittämistä tehdään päihdehoitoyksiköiden vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvan, anonymisti tietoa keräävän huumehoitotiedonkeruun pohjalta. Järjestelmää kokeiltiin ensi kerran Suomessa vuonna 1996. Vuodesta 2000 lähtien tiedonkeruujaksoksi on vakiintunut kalenterivuosi. Tiedonkeruuseen osallistuvien yksiköiden määrän ja sähköisen raportoinnin osuuden odotetaan lisääntyvän vuoden 2003 aikana.

Huumehoitotiedonkeruun jatkokehitystyössä keskitytään vuonna 2003 erityisesti järjestelmän mahdollisuuksiin opioidiriippuvaisten katkaisu-, ylläpito- ja korvaushoidon seurannassa, huumehoidon palvelujen alueellisessa arvioinnissa sekä hoidon laadun arvioinnin välineiden kehittämisessä. Alkuvuoden 2003 aineiston pohjalta tehdään ensimmäinen erillisarvio tiedonkeruun toimivuudesta opioidiriippuvaisten huumeiden käyttäjien lääkehoidon seurannassa. Työ tehdään Stakes Tiedon Tilastot –ryhmässä. Kansallisen järjestelmän kehittämisen ja ylläpitämisen EU-varoin maksettava lisätuki vuodelle 2003 on maksimissaan 50 000 euroa.

Syksyllä 2003 uusitaan päihdetapauskalkentaa, joka tuottaa valtakunnallisen kokonaiskuvan päihdehuollon, sosiaalitoimen ja terveystalvelujen piirissä tapahtuvasta päihdehoitoisesta asioinnista.

Varhaisen vaiheen varoitusjärjestelmä:

Koska perinteinen tiedontuotanto ei tavoita luonteensa mukaan laitonta ja eri toimijakentille hajaantunutta huumeilmiötä kaikessa laajuudessaan, tarvitaan uudenlaisia kokoavia, täydentäviä ja epävirallisia tietolähteitä. Tätä varten on vuonna 2001 aloitettu erityinen tutkimus- ja kehittämishanke, josta valmistuu ensimmäinen väliraportti vuoden 2003 keväällä. Työtä on tarkoitus jatkaa yhteistyössä sidosryhmien kanssa vuoden 2003 aikana.

Tiedonkeruu on pilottivaiheessa 2002 suunnattu koskemaan vain pääkaupunkiseudun maantieteellistä aluetta, jossa selvitetään paikallistason käyttökulttuureja ja muita uusia käyttötapojen muutoksia. Paikallistason tiedonkeruuta varten on tarkoituksenmukaista kehittää alueellisia paneeleita kentällä liikkuvien tietojen tunnistamiseksi, arvioimiseksi ja välittämiseksi päättäjien tietoon heti kun ilmiöiden laajuus ja vakavuus vaativat pikaista puuttumista asiaan.

Paikallistason tiedonkeruu alkoi vuonna 2001 pääkaupunkiseudun pilottihakkeella. Vuoden 2003 jatkohankkeessa pyritään kehittämään toimenpiteitä pilottihankkeessa havaittujen tiedonkeruun aukkokohtien paikkaamiseksi sekä tarpeelliseksi todettujen tiedotusmekanismien muodostamiseksi. Vuoden 2002 aikana on tuotettu yhteenvetoreportti. Työ tehdään Stakesin Ehkäisevän päihdetyön ryhmässä terveyden edistämisen määrärahoilla.

Huumeilanteen kansallinen yleisseuranta:

Stakes julkaisee vuoden 2003 alussa raportin "Huumausainetilanne Suomessa vuonna 2002" sekä sen englanninkielisen käännösversio "National Report on the Drugs Situation in Finland 2002", jotka julkaistaan myös verkkoversioina osoitteessa: <http://www.stakes.fi/verkkojulk/>. Englanninkielinen versio tullaan julkaisemaan syksyllä 2003 myös EMCDDA:n [www-sivuilla](http://www.emcdda.eu.int/en/home-en.html) "Vuosiraportti Euroopan unionin ja Norjan huumeongelmasta 2003" -julkaisun yhteydessä osana monikansallista huumeitiedontuotantoa osoitteessa: <http://annualreport.emcdda.eu.int/en/home-en.html>.

2. Opetusministeriön hallinnonala

Opetusministeriön nuorisotoimessa jatketaan ennaltaehkäisevää huumetyötä. Vuoden 2003 talousarvioesityksessä nuorten työpajatoiminnan kehittämiseen ja ennaltaehkäisevään huumetyöhön momentilta 29.99.51 osoitettua 840 000 euron määrärahaa käytetään etupäässä nuorten huumeiden käytön ennaltaehkäisyn toimintaedellytysten parantamiseen sekä kuntien nuorisotoimessa, järjestöissä ja vastaavissa tehtävissä työskentelevän henkilöstön ja vapaaehtoistoiminnassa olevien koulutukseen, samoin myös pitkäaikaisten projektien ja ohjelmien tukemiseen. Opetusministeriön nuorisoyksikkö huolehtii määrärahan jaosta ja toiminnan koordinoinnista. Aiempien projektien kokemukset otetaan huomioon toiminnan suuntaamisessa ja tehostamisessa. Nuorisoyksikkö tehostaa edelleen omalta osaltaan yhteistyötä muiden viranomaisten, laitosten, yhteisöjen ja myös yksittäisten tutkijoiden ja asiantuntijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä tavoitteena mm. hankkeiden arviointi ja määrärahojen tarkoituksenmukainen käyttö.

Huumeiden käytön ennaltaehkäisy on mukana myös muussa nuorisotoiminnassa, kuten nuorten työpajoissa ja iltapäiväkerhoissa. Mahdollisuuksien mukaan tuetaan erillisiä pitkäjänteisiä valistus- ja kasvatusprojekteja, joiden tarkoituksena on antaa riittäviä valmiuksia nuorten omille elämäntapavalinnoille. Näitä hankkeita rahoitetaan nuorisotoiminnan osittain veikkausvoittovaroista.

Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteiden uudistamisprosessissa on valmisteltu vuoden 2002 aikana uusia opetussuunnitelman perusteita, jotka määrittävät opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt kansallisella tasolla. Perusteissa on vahvistettu kodin ja koulun yhteistyötä sekä oppilashuollon kehittämistä tukevia tavoitteita laatimalla opetussuunnitelman perusteisiin näitä alueita koskevat osiot. Oppilashuollon tavoitteissa tulevat terveyden edistämiseen ja päihteiden käytön ehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen liittyvät tavoitteet selkeästi esille. Myös uuden oppiaineen, terveystiedon, uudet tavoitteet ja keskeiset sisällöt tulevat vahvistamaan päihteiden käytön ehkäisyyn liittyvää opetusta kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetussuunnitelman perusteet tulevat

perusopetuksessa porrastetusti voimaan vuosien 2003 - 2006 aikana ja lukiossa vuonna 2005.

3. Sisäasianministeriön hallinnonala: Poliisitoimen selvitys

Poliisi ei ole saanut tehostamisohjelmassa esitettyjä määrärahoja vakavan huumerikollisuuden torjuntaan. Tästä on ollut seurauksen EU:n kriteerit täyttäneiden järjestäytyneiden rikollisryhmien lisääntyminen. Vuoden 2003 aikana tilanne tulee entisestään pahenemaan. Järjestänyt rikollisuus verkostoituu yhä laajemmalle suomalaiseen yhteiskuntaan. Ilman tässä ohjelmassa esitettyä lisäresurssointia poliisi ei kykene tätä kehitystä katkaisemaan.

Tehostamisohjelmaan liittyvän 3 195 570 euron lisämäärärahan turvin poliisi lisäisi vakavan huumerikollisuuden torjuntaan 60 poliisimiestä. Tällä lisäyksellä on tarkoitus paljastaa 5 - 10 järjestäytyntä huumausaineiden välittämistä suorittavaa rikollisryhmää. Ohjelman lisämäärärahan turvin säilytetään myös huumausaineiden katutason valvonta vuoden 2001 tasolla.

Poliisiin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistyötä lisätään muun muassa kehittämällä rekisteritietojen yhteiskäyttömahdollisuutta. Viron ja Suomen viranomaisten yhteistä huumatorjuntaprojektia ”Finestoa” jatketaan entisessä laajuudessaan vuonna 2003. Venäjältä Suomeen tulevien huumausaineiden torjumiseksi on perustettu erillinen projekti, joka käynnistyy kevään 2003 aikana.

4. Oikeusministeriön hallinnonala

Tärkeänä yleistavoitteena oikeusministeriön hallinnonalalla on ohjata huumeiden ongelmakäyttäjät hoitoon ja tarjota heille tukitoimia kaikissa eri vaiheissa, joissa he joutuvat tekemisiin rikosoikeusjärjestelmän kanssa.

Seuraamusvalikoimassa hoidon merkitys tulee näkymään ennen kaikkea sopimushoitorangaistuksessa. Oikeusministeriössä valmistellaan 28.2.2001 asetetun toimikunnan mietinnön pohjalta hallituksen esitys uutena seuraamusvaihtoehtona käyttöönotettavaa sopimushoitoa koskevaksi lainsäädännöksi niin, että esitys voidaan antaa eduskunnalle kevään 2003 vaalien jälkeen. Tämänhetkisten suunnitelmien mukaan ensimmäiset sopimushoitorangaistukset voivat käynnistyä viimeistään syksyllä 2004. Sopimushoito tuomittaisiin ehdottoman, enintään kahdeksan kuukauden pituisen vankeusrangaistuksen sijasta niille, joita päihdeongelman vuoksi ei voida tuomita yhdyskuntapalveluun.

Jo tuomittujen henkilöiden yhteiskuntaan sitoutumista on tarkoitus edistää ja vähentää uusintarikollisuutta myös ”Yhteistyössä rikoksettomaan elämään” –hankkeella vuosina 2002 - 2005. Työssä keskitytään erityisesti nuoriin ja syrjäytymisvaarassa oleviin, joilla usein on huumeongelma. Yhtenä tavoitteena on turvata vankiloissa aloitetun kuntoutuksen jatkuminen myös vapautumisen jälkeen.

Huumekontrollia vankiloissa ylläpidetään osastojen päihdeettömyydellä ja lukuisilla päihdetesteillä. Huumekoirien määrää on tarkoitus lisätä vuoden 2003 loppuun mennessä 13:sta. Ulosottolainsäädännön muuttamisella ja uudistetulla ulosoton tietojärjestelmällä, joiden on määrä tulla voimaan kesällä 2003, tehostetaan edelleen rikoshyödyn jäljittämistä ja pois ottamista.

Rikoksantorjuntaneuvoston työssä huumausainerikosten paino lisääntyy. Varastetun tavaran markkinoita selvittävä tutkimushanke on käynnistynyt vuoden 2002 puolella. Rikoksantorjuntaneuvoston toimintasuunnitelmassa vuodelle 2003 huumausainerikokset on mainittu yhtenä painopistealueena.

Vuoden 2003 talousarvioesityksen mukaan oikeusministeriön hallinnonalalle myönnetään edelleen lisäyksenä vuoden 2001 määrärahasoon huumetorjunnan tehostamista varten 500 000 euron määräraha rangaistusten täytäntöönpanon toimintamenoihin. Lisämäärärahan kohdentamisesta sovitaan tarkemmin oikeusministeriön ja rikosseuraamusviraston tulosneuvottelussa. Alustavan suunnitelman mukaan siitä noin 1/3 suunnataan valvonta-toimenpiteisiin ja 2/3 kuntouttavan toiminnan laajentamiseen.

Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanossa on tarkoitus edelleen tehostaa päihdekuntoutusta sekä vankiloiden sisällä että sijoittamalla nykyistä useampia vankeja vankiloiden ulkopuolisiin päihdelaitoksiin. Kuntoutusohjelmien kestoja ja laatua parannetaan niin, että ohjelmien vaikuttavuus paranee. Ohjelmiin osallistuu vuoden aikana vähemmän vankeja kuin vuonna 2002 (1 000 vankia). Vankilakohtaisista tavoitteista sovitaan rikosseuraamusviraston ja vankiloiden tulosneuvotteluissa. Psykiatrisen asiantuntemuksen lisäämiseksi vankiloiden päihdetyössä jatketaan yhteistyötä vankimielisairaalan ja yliopistojen kanssa. Tietyille erityisryhmille (sakkovangit, ”retkahtaneet” jne.) tarkoitettuja työmuotoja jatketaan.

Muilta osin huumausainepoliittisten toimenpiteiden toteuttamiseen vuonna 2003 käytettävissä olevat oikeusministeriön hallinnonalan määrärahat säilyvät vuoden 2002 tasolla, mikä mahdollistaa mm. syyttäjälaitosta koskevien toimenpiteiden jatkumisen. Huumausainerikosten erityissyyttäjien tavoitteena on vuoden 2003 aikana yhdessä huumausainerikosten avainsyyttäjien kanssa ja Valtakunnansyyttäjänviraston koordinoimana edelleen kehittää sellaisia toimintamalleja, joiden avulla huumausainerikosten syyteharkinta, syyttäminen ja toimenpiteistä luopuminen saadaan linjakkaaksi ja ammattimaiseksi koko maassa.

Oikeusministeriön hallinnonalan sisäisin rahoitusjärjestelyin jatketaan Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa huumausainerikollisuutta sekä sitä koskevan rikoslainsäädännön ja rikosprosessin toimivuutta selvittävää tutkimushanketta.

5. Valtiovarainministeriön hallinnonala: Tullihallituksen selvitys

Vuonna 2002 ei tullilaitokselle myönnetty lisäbudjettimenettelyssä lisämäärärahaesityksen mukaista 1 009 128 euron määrärahaa valtioneuvoston huumausainepoliittikan tehostamista koskevan periaatepäätöksen toteuttamiseksi. Tullilaitoksella ei siten ollut käytössä valtioneuvoston periaatepäätöksen toteuttamiseen erillistä kohdennettua mää-

rä rahaa. Vuodelle 2003 tullilaitoksen toimintamenokehystä on laajennettu 504 563 euron (3 000 000 mk) määrärahalla valtioneuvoston periaatepäätöksen toteuttamiseksi.

Toimenpideohjelman mukaisesti tullilaitoksen huumausainerikostorjunnan henkilöstöä tullaan lisäämään ja toimintaa suunnataan kansainvälisen huumausainerikollisuuden torjuntaan. Vuosina 2003 ja 2004 ammattimaisen ja järjestäytyneen huumausainerikollisuuden torjuntaa tullaan tehostamaan lisäämällä rikostorjunnassa käytettävän tekniikan hyväksikäyttöä sekä kehittämällä rikostorjunnan tietojärjestelmiä.

Tullilaitoksen vuoden 2003 budjetissa ja vuosien 2004 - 2007 TTS-suunnitelmassa esitetyn strategisen linjauksen mukaisesti tullilaitos tulee keskittämään vuonna 2003 rikostorjuntaan osoitettuja lisäresursseja rikostorjunnan atk-infrastruktuurin ja tekniseen tarkkailuun käytettävien laitteiden kehittämiseen sekä automaattisen ajoneuvojen tunnistusjärjestelmän laajentamiseen. Vireillä olevien hankkeiden odotetaan vapauttavan vuoden 2004 loppupuolelta lähtien henkilöresursseja rikostorjunnan käyttöön. Vapautuneet resurssit tullaan TTS-kaudella erikseen laadittavan suunnitelman mukaisesti sijoittamaan huumerikostutkintaan, erityisvalvontaan ja huumausainekoiraohjaajien resurssointiin.

Tullihallituksen yhdysmiesverkkoa on järjestelty uudelleen vuonna 2002. Vuonna 2003 tullaan selvittämään tarpeet yhdysmiesverkoston lisäjärjestelyihin ja uuden yhdysmiehen sijoittamiseen huumausainerikollisuuden torjunnan kannalta merkittävälle alueelle. Lisäksi tulli tulee tiivistämään yhteistyötään poliisin kanssa huumausainerikostorjunnan suuntaamiseksi yhteiskunnan kannalta vaikuttaviin kohteisiin.

6. Ulkoasiainministeriön hallinnonala

Suomi jatkaa toimintaansa Yhdistyneiden Kansakuntien huumausainehjelman (UNDCP) päärahoittajamaiden ryhmässä, vuodesta 2002 lähtien toistaiseksi sen puheenjohtajana (sls. Tom Grönberg). Päärahoittajamaalta edellytetään UNDCP:lle suunnattua noin viidensadantuhannen Yhdysvaltain dollarin suuruista vuosittaista avustusta. Vuoden 2002 talousarviossaan ja vuosien 2003 - 2006 toiminta- ja talous-suunnitelmassaan ulkoasiainministeriö on varannut sadantuhannen euron määrärahan vapaaehtoisena yleisavustuksena YK:n huumausainehjelmalle. Tarkoitus on jatkaa tätä avustusta myös jatkossa.

Lisäksi ulkoasiainministeriössä on vireillä poliisi- ja rajayhteistyön kehittämistä Luoteis-Venäjällä käsittelevä projekti, johon Suomi on hankkeen aikaisemmassa vaiheessa luvannut 100 000 euroa. Hankkeeseen sisältyy myös Pietarin alueen huumekaupan tiedonkeruujärjestelmien kehittäminen. Lisäksi siihen on tarkoitus kytkeä suomalaisia asiantuntijoita, jotka avustavat huumeatilanteen kartoittamisessa, koulutuksessa ja lyhyissä opintomatkoissa Suomen puolelle. UNDCP:n uudelle esitykselle on Venäjän ulkoministeriön kirjallinen hyväksyntä. Suomi ei ole vielä tehnyt lopullista päätöstä hankkeen rahoituksesta.